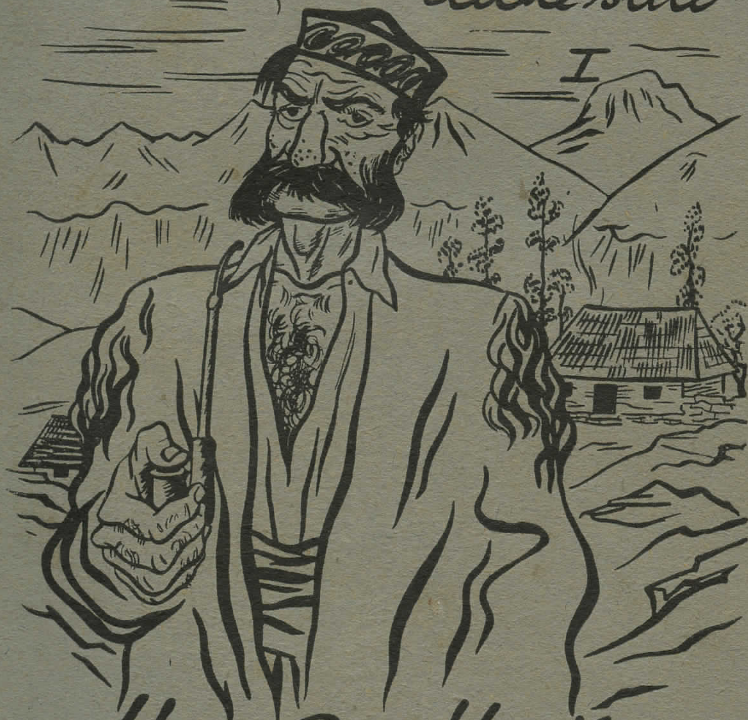
POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU

Ispod starca Velebita

Ličke šale

I

Mirko Mažar

[redacted]

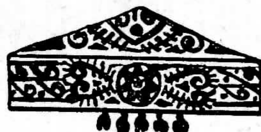
NASLOVNU STRANU IZRADIO
PROF. ZLATKO ŠULENTIĆ

KNJIŽNICA „LIČKE SLOGE"
SVEZAK I ŠALA I SATIRA 1

MIRKO MAŽAR

ISPOD STARCA VELEBITA

LIČKE ŠALE I

UREDNIK I IZDAVAČ IVAN Š. BRKIĆ, ZAGREB, PRIMORSKA 17 II. TELEFON 90-88

MIRKO MAŽAR

ISPOD STARCA VELEBITA

LIČKE ŠALE I

D. K.

ZAGREB 1937

NAKLADA „LIČKE SLOGE" — TISAK JUGOSLOVENSKE ŠTAMPE D. D. U ZAGREBU

SADRŽAJ

Idemo za korak dalje. Udaramo evo temelje Knjižnici »Ličke sloge« i vjerujemo, da će se svi čestiti i napredni Ličani i prijatelji Like obradovati ovoj našoj poduzetnosti i podupirati nas u ovom teškom ali važnom i korisnom radu za naš kraj i ljude. Kakogod se Ličanima zbog njihove karakternosti, sposobnosti, radinosti, poštenja, otvorenosti, bistrine, skromnosti i širine duše svuda otvaraju vrata od granica Slovenije do Bugarske (— dakako da i u našem žitu ima kukolja —) i gotovo nema mjesta, gdje se ne će naći koji Likota, isto tako svuda prodire i Lički kalendar i »Lička sloga«, a nadamo se, da će i knjige ove naše ličke knjižnice sve poplaviti.

Počinjemo sa zbirkom lički šala, jer smo se osvjedočili, da se zdravom ličkom humoru ne može niko oteti. Naša je šala snažna, duhovita i jasna, a Ličanin kao rođeni pripovjedač zna je i pripovjediti. Nastavit ćemo sa izdavanjem šala i satira i od drugi lički pisaca, a kasnije ćemo prijeći na izdavanje humorista i izvan našeg područja. Ovo ima biti početak i jedne humoristične knjižnice, koju trebamo kao — koru kruha!

Uporedo ćemo izdavati u Knjižnici »Ličke sloge« i poučna djela s područja gospodarstva, zdravstva, turizma, zadrugarstva, povijesti i t. d. Izdavat ćemo i djela sviju bolji lički pisaca.

Kako vidite, program je velik i upravo preuzetan za ljude bez kapitala; redovno se novčati ljudi i ne upuštaju u ovakve poslove. Mi se ne obvezujemo, niti se možemo obvezati, da ćemo sve ovo izdati, niti se vežemo na rokove, jer sve zavisi o tom, kako će nas dočekati, razumjeti i poduprijeti naši pošteni i napredni pretplatnici, povjerenici i ostali prijatelji.

Naš rad i djela nisu bez mane, a malo je i naši ljudi, koji ne će što prigovoriti i naći trun i u jaju, ali to nas ne smeta, jer glavno je, da radimo i da idemo naprijed. Ko ne radi, dakako da taj ni ne griješi, a obično nema ni kritičara ni neprijatelja ni — zavidnika.

O pravopisu i jeziku u ovoj knjizi kažemo samo toliko, da je slovo **h** *u genitivu plurala kod pridjeva i zamjenica ispušteno, jer ga naš narod ne govori, a za koje se babe dušu dosad i održalo to slovo u našim knjigama, to Bog zna. Nije naš posao brinuti se za razvoj i usavršavanje našeg jezika i pravopisa, ali ćemo se pomalo braniti od jezični i pravopisni zastarjelosti, afektacija te suvišni i nepotrebni oblika, riječi i slova.*

VRAGODER MILE

I jest bio pravi vragoder. — Na njemu, što se veli, bilo svake tice perja.

Otac mu bio dobar seljačić ispod Rasovače. Siromašak. Obasula ga djeca kao pilići. Imao je nešto i gruntića, prava ona lička prljuga, pa se mučio i kinio, da prerani svoju brojnu familiju.

Mile bio najstariji sin. U pučkoj se školi dobro učio i sada pokojni učitelj Stipac isposlovao mu stipendiju za gimnaziju, da Milin talenat ne propane.

Mile i u gimnaziji bio prvi đak, pa uz svoju skromnu stipendijicu imao i nekolike instrukcije, koje su mu toliko nosile, da se mogao lijepo i obući i da nije morao ni u čemu oskudijevati.

Poslije svršene mature dobio Mile preporukom zagovornika stipendiju i za sveučilište i upisao se na filozofiju.

Osim stipendije dobio on badava koštu u »Menzi« i lijepo izlazio.

Nešto ga je novčano potpomagala i tetka, koja se bila udala u Srijem za oružničkog narednika Kriškovića.

Mile je bio i toliko duševan, da je znao koji krajcar i uštediti i poslati svom ćakanu za duvan.

Preko ferija bi dolazio Mile kući u Rasovaču, da obiđe svoje i da povrati lijepe uspomene svoje mladosti, da obiđe svaki onaj kutić, potočić, kamečak i gričić, koji je za sobom vukao po komadić njegove duše, dok je nekad tuda pasao ovce, klisajuć se i prasičajuć sa svojim vršnjacima.

Ne samo njegovi, nego i cijelo selo rado ga je i s veseljem pozdravilo, kad bi se na ferije povratio, jer je Mile svojom duhovitošću, prijaznošću i vedrinom znao za svakoga naći lijepu riječ, pa su se s njim ne samo njegovi, nego i cijelo selo dičilo.

Večerom bi znao on po koji put »klisnuti« u selo.

I tamo je bio rado viđen i dočekivan. Mile bi im pripovijedao o životu u velikom gradu, o kazalištu, o cirkusu, o fabrikama itd., a oni bi ga netremice slušali i zaviđali mu.

Samo je kod cura slabo prolazio. Sve su ga lijepo gledale i slušale, a kako i ne bi onako strojna i lijepa mladića, al kad bi koju onako drnuo i počeo joj lijepo govoriti, svaka bi ga odbila sa stereotipnim: »Bižte k ragu, gospodine Mile, niste vi moj par!«

I Mile vidje, da su škole zabile klin između njega i onog svijeta, gdje se on rodio i s kojim je uzrastao.

Jedne večeri zapljušti kiša i Mile bje prisiljen ostati u kući.

Uz vatru na ognjištu prisjeli on i otac mu, mati još nešto posprema i vrti se po kujni amo tamo, djeca polijegala.

Mile i otac bacili se u razgovor. Mile pripovijeda o ovom i onom, a starčić — otac će najednom:

— Mile, sinko! Tako ti Boga velikoga, što vi tamo sve učite na tom svem učilištu?!

— Bome, ćako, učimo svašta!

— A što nako na primjer?!

— Eto! Učimo, učimo istoriju!

— Što ti je to, ako Boga znaš?!

— To ti je, ćako, nauka, kako bi da ti rečem, to ti je nauka, kako su se negda bojevi vodili sa starim lumbardama i kremenjačama i kako se sad vode s topovima, repetirkama i gewehr-mašinama!

— Bogami, nije ni to loše! Učite li još što?

— Učimo, ćako, geografiju!

— Što ti je to, po Bogu brate?!

— To ti je, ćako, nauka, kako da ti rečem, na primjer, kad oćeš, da ideš u Ameriku, pa da znaš sve štacije, kuda ćeš proći i gdje moraš izaći i prijeći!

— Bome nije ni to zgorega znat'! Da l još što?!

— Učimo, ćako, i kemiju!

— Koji ti je to vrag?!

— To ti je, ćako, nauka, kako da ti rastumačim, da me bolje razumiješ, — to ti je nauka o miješanju, kad na primjer uzmeš dvije stvari, pa pomiješaš i dobiješ treću.

— Neznam ti ja, što je to!

— Da me eto razumiješ, ukratko ću ti reći, ja ti znam praviti gvožđe!

— Ma el pravo gvožđe?

— Pravo, pravcato!

— Bože jedini! A kad znaš pravit gvožđe, znaš li morda slebro?!

— O i srebro znam ja napraviti!

— Kad znaš slebro, posigurno ćeš znat napravit i zlato?!

— Znam, ćakane, i zlato! — I nekidan provali mi na sveučilištu, pa ide ka po loju! —

— A, sinko moj, vidiš, da sam čovjek — siroma, daj samo pô kile, da se liberam ove siromaštine i ovog nesretluka!

— Hoću, ćako, kako ja ne bi tebi! Da ti pravo kažem, nije mi palo na pamet, da bi ti to pomoglo! Sad ćemo mi to udesiti! — Dajde, majko, kakvu malu rukačicu (lončić od zemlje)!

Mati donese Mili lončić, on uli u nj do polovice vode, metnu malo zemlje, pa sapuna, pa špaga, pa malo pelina, uze drvenu žlicu, metnu u lončić i dade ocu.

— Evo ti, ćako! Sad ovo miješaj dobro, ali na desnu stranu — uvijek na desno, jednako, samo ne smiješ misliti na krokodila!

— Šta ti je to, ako Boga znaš?!

— Mà to ti je, ćako, nekakva riba!

Uze stari otac lončić i uze miješat i miješat, a sve jadnik otresa od časa do časa glavom, kao da mu muve nedaju mira.

Kad se već dosta namiješao, reći će vragoderu Mili, koji se stiskao u jedan kut za malim stolićem, zurio tobože u nekakvu knjižicu okrenuvši starcu leđa i pridržavajuć se jedva, da ne prasne u smijeh.

— Sinko priviride amo, možda je već ovo gotovo, već mi ruka klonula od miješanja! — istisnu jedva starac.

Mile skoči, pogleda u lončić, donese onu knjižicu, što ju je za stolićem pregledao, — otvori je — pogleda opet u lončić, omanu glavom, pa će ocu:

— Ćako, sve kao u knjizi, al nema pjene, ja se bojim, da si ti mislio na krokodila!

— Esam, sinko! Sve mu se zarazilo! I živo i mrtvo! Eto — u vo moji šezdeset godina nikad za tog vraga ne ču, a sad zasio ođe u pamet, pa nikako iž nje van i otkad ga ti spomeni eto vavje mislim na nj!

— E ćako, onda nema ništa od zlata, tako se zlato ne može napraviti! — uze lončić i izli iz njeg sve, što je u njem bilo.

— Ostavi, sinko, i ne ljuti se! Vidim! Krivac sam ja! Morda mi kašnje taj vrag izleti iz pameti, pa ćemo onda provati!

Siromah starčić pokušao je u više puta, da pravi zlato, nu kad bi god primio za lončić, sjetio bi se krokodila i uvidio je, da on ne može nikako do — zlata.

Jedne nedjelje otputi se Mile crkvi u Smiljan na misu i da čuje »puplikaciju«, koju je pandur Vrantela svojim strogim sonornim glasom svake nedjelje iza »maše« objavljivao pučanstvu a ujedno i da preuzme poštu, ako mu je što prispjelo.

I zbilja! — Vrantela mu uruči oveće pismo od tetke iz Vukovara. — Pismo ga iznenadi, jer je bilo crno obrubljeno. — Otvori ga i razabra, da je tetka obudovila, pa kako nije imala djece, a naslijedila po mužu kućicu i nešto imetka, moli Milu, da odmah dođe k njoj u Vukovar. — Priložila je odmah u pismu stotinarku za putni trošak.

Mile se o podne vrati kući, ispripovjedi svojima tetkinu nesreću i dva-tri dana zatim otputova tetki u Vukovar.

Tetka starija žena, dočeka radosno Milu. — Mile joj je bio jedina utjeha u njezinoj samoći.

Osim samoće tištala ju je i starost te boležljivost. — Mile je to sve uočio i svojom veselom naravi, šalom te doskočicama blažio tetki njezine teške i tmurne dane.

Tetka ga je rado slušala, uživajuć u njemu, te bi ga znala u razdraganosti koji puta i poljubiti u čelo, govoreći mu:

— Mile sinko! Vidiš da sam stara, bolesna i da ne ću ni ja dugo. — Tebi, sinko, ostavljam sve, što imam, ne ostavljaj me! Prigledaj koji put i u njive i u vinograd, te oko kuće, da ne propane ovo sirotinje, što mi pokojnik ostavi!

I Mile se dade na posao. — Po njegovu opažanju nije to bila mala kućica i siromašni imetak, kako je tetka pisala i govorila, nego je to bila lijepa velika visokoprizemnica sa štalom, sušom, svinjcem i kukuruzanom, zatim velik i lijep voćnjak s najplemenitijim vrstama voća, pa veliki vrt, oranice, livade i veliki vinograd.

Mile poče već od ranog jutra obilaziti sluge, radnike i prigledati svim poslovima oko gospodarstva.

Brzo je uočio način obradbe zemljišta, koji je u Srijemu drugojačiji nego na ličkoj prljugi i njegova nastojanja urodiše dobrim plodom.

Tetka bila zadovoljna i radosna nad Milinim marom.

Uvečer bi ga slala, da izađe malo u društvo među ljude, a Mile ju je kao veliki veseljak i društvenjak rado poslušao. — Lako žabu u vodu natjerati.

Našao Mile tu i par kolega sa sveučilišta i kroz njih napravio i u muškom i u ženskom svijetu lijepih spoznanstva.

I tako i Milinu zadovoljstvu i sreći nije bilo kraja ni konca.

Odluči da slijedeće godine prijeđe s filozofije na pravo; zgodnije će mu biti u toliko, što se poslije upisa na pravo može opet tetki vratit, gospodarstvo nadzirati i kod kuće študirati, dočim kod filozofije mora redovito polaziti na predavanja, da poluči preduzeti cilj.

Nedjeljom bi i blagdanom poslije podne običavala tetka posjećivati svoje prijateljice, a onda na obligatnu »Večernju« u crkvu, pa kući.

Mile bi ostajao kod kuće za to vrijeme sâm. — Zavukao bi se u dvorištu u lijepu vinovom lozom obraslu sjenicu, uzeo bi kakovu knjigu i u lijepom i mirnom čitanju kratio vrijeme.

Nasred dvorišta stajao je veliki arteški zdenac na kolo, koji je crpio dobru pitku vodu.

S ovoga zdenca vodarili su se svi okolni susjedi, kojima je tetka drage volje to dozvoljavala.

Milin mir u čitanju, prekidalo bi od vremena do vremena škripanje kotača na zdencu, koji bi okretala od časa do časa koja lijepa djevojka ili snaša crpeć vodu.

Mile bi spustio knjigu, pa bi dopadno pogledavao na skladne forme djevojke i snaše, koje su se u bokovima previjale, okrećuć kotač, kao zmije kad puzu.

Milu bi gledajuć to poduzela kroz žile neka ugodna vatrica, da bi mu pred očima iskrsavale sve nekakve iskrice, osobito, kad bi se na kotaču pojavila neka crnpurasta stučkica u najljepšim godinama, iz koje je izbijala mladost i zdravlje, da je izgledalo, da će i jelečić i suknjica na njoj popucati.

I ona je Milu milo pogledala, a Mile nije znao, je li već snaša ili djevojka, ni čija je, ni gdje stanuje.

Jednog takovog popodneva okuraži se ona, pa videć Milu u sjenici s knjigom u ruci, dobaci mu:

— Jelte, molim Vas! Šta Vi večito u toj knjizi čitate?!

— Pa kratim si vrijeme! — Mile će.

— Ta mante! Pa s knjigom! Oh! I Vi ste mi čovek! Ko je to vidio; taki momak, pa si krati vreme s knjigom!

— Pa nego kako drukčije!? — Mile će opet.

— Ta onako u divan s kakvom lepom devojkom ili snašom, a ne s knjigom!

— Mà ono jest! Bilo bi ljepše! Al ja sam još ovdje nepoznat, pa dok se bolje upoznam, možda će biti i to! — Mile je onako malo bolje u oči pogleda a oči u nje velike kao dva fildžana a crne kao kolomaz, pa nastavi:

— Jelte! Kad smo se već upoznali, jeste li Vi djevojka ili snaša!?

— Ta snaša! kakva devojka! Snaša! O već ima osam meseci! Ta zar Vi ne poznate mog čojka Mitu? Ta onoga, što trguje sa svinjama! Ta Mitu, brate! Ta pozna ga cela varoš! Plećat nako i okrupan, s velikim brkom! Onaj, što nosi mesto štapa onako ko malu sekiricu. Ima zeleni prsluk! Mora, da ga poznate, ta prolazi svaki dan Vašim šorom!

— A jest, jest! Sjećam se, da sam ga viđao ovom ulicom prolaziti! Samo ne bi mogao ni u snu pomisliti, da bi on onako čovjek već postariji i u godinama mogao imati ovako mladu i zgodnu ženicu!

— Ta jeste! Nije baš moj par! Bio on već jednom ženjen, pa obudovio! Da je na moju bilo, ispalo bi možda drugovačije, a eto moji me dali za nj pa tako! — Ono istina! Što je pravo reći, bogat je i ne oskudevamo na ničem, pa onako, da je mlađi i da se bavi više kod kuće, bilo bi mi i lepše!

— Zar Vas zanemaruje?!

— Ne mogu reći zapravo! Al ide večito za trgovinom, sa svinjami, po tim vašarima, pa me ubi samoća! — Željna sam divana, pa eto kad smo komšije, dođite do mene nako, kad sam sama, pa da prodivanimo koju!

— Pa doći ću, kad je tako, samo ne znam, ne bi rado, da dođem, kad je on kod kuće!

— Preksutra popodne, to je u utornik, odilazi ope u Osek na vašar, pa ćete videti, jer kroz vaš sokak mora proterati svinje, p'onda dođite! Ne će ga biti pe-šest dana!

— Gdje Vam je kuća?!

— Ta eno! Otvorite samo na basamacima ova Vaša vratašca, pa ste preko avlije oma kod kuće! Ne trebate, da idete šorom naokolo! I tako! Sad moram i ja kući, da spremim, čojku večeru i onda zbogom i do viđenja!

Mile ju je požudno promatrao, kako na svaki kraj drvene palice zakvači obe posude s vodom, podmetnu pod palicu desno rame i odskakuta vijajuć se u bokovima kao srna.

Mile je do tetkina dolaska još uvijek sjedio u svojoj sjenici, zurio u knjigu, ali nije znao, što čita. — U njegovim se mislima vrzla neprestano lijepa komšinica, Mito, svinje i utorak popodne.

Nestrpljivo je čekao na utorak i njegovo popodne i pravio planove, kako da svoj posjet komšinici napravi a da ga tetka ne opazi.

I Bog mu valjda bio prijatelj.

Prijateljica, njegove tetke, udovica Vezmarićka poručila joj, da je obolila i zamolila tetku, da je posjeti baš na sudbonosni utorak poslije podne.

Mile kad ču od tetke, da odlazi od kuće — odlanu mu. — Tetka uze za bolesnicu nešto ukuhanog voća i malinova soka, pozdravi se s Milom i ode.

Iza njezina odlaska ode Mile na prozor, pa će paziti, kad će Mito protjerati njegovom ulicom svinje za osiječki sajam.

Nije trebao dugo ni čekati. — Iskrsnuše u njegovoj ulici Mitini momci s krdom svinja, a iza njih Mito sa svojim nadžakom (sjekiricom) prebacivši kaput preko ramena — I protjeraše svinje prama Osijeku i nestade ih u prašini.

Mile neko vrijeme popričeka. — Ode pred zrcalo, popravi malo svoju bujnu kosu, zaključa ulazna dvorišna vrata i uputi se preko dvorišta svojoj lijepoj komšinici.

Kroz stražnja vrata uđe u prostranu kuhinju seljačkog izgleda s podom od naboja (ilovače) obojadisanu crvenkastom bojom. — U jednom se uglu kuhinje nalazio veliki maštel (badanj) oko dva metra visok, do preko polovice napunjen žitom. — Kuhinja je bila velika i vidna s dva prozora na ulicu.

Čuvši škripanje kuhinjskih vrata dođe iz pokrajne sobe i lijepa komšinica nešto uljepšana, nadajuć se posigurno urečenom i obećanom Milinu dolasku.

Na licu joj se odsijevala sreća i radost, a iz crnih joj očiju plamsao zavodljiv čar.

Pozdraviše se svesrdno i toplo i komšinica ponudi stolicu Mili, da sjedne. — Prinese i za sebe stolicu i pođe prema ormaru, koji je stajao između obaju prozora, htijuć vjerojatno, da pred Milu iznese mezetluka. Kadli ciknu kao da ju zmija ujede:

— Ajme eto ga! Sklonite se za ime Božje! — prinese u taj čas mali stočić badnju i povika Mili:

— Skočite u bačvu! — što Mile za čas i učini stisnuvši se u bačvi.

U taj se čas otvoriše vrata od kuhinje i na njima se ukaza muž joj Mito s prebačenim bisagama preko desnog ramena.

— Šta ti natrag, po Bogu brate! — upitat će ga žena.

— Ta zaboravi za ve đavle uzeti žita! —

Jadni Mile, stisnut u bačvi žita, čuvši Mitine riječi, sledi se. — U taj čas nije imao nikakov drugi osjećaj, nego mu se učini, da mu se oštrica Mitina nadžaka, koji je Mito mjesto štapa uvijek nosio, pili u tjeme i mozak.

Nije ni on slabić i ne bi se bojao makar i poginuti, da se našao s Mitom prsa o prsa kao čovjek, ali u ovakovu položaju u bačvi poginuti, baš je jadno i kukavički.

Domišljata njegova komšinica, čuvši Mitin odgovor, ne dade se smesti, snađe se u nezgodnoj situaciji, dohvati oveću zdjelu, uspe se na stolicu, nagnu se nad bačvu i poče puniti zdjelu sa žitom.

Mito je stao kraj bačve skinuo bisage s ramena i držao ih u rukama, dočim mu je žena zdjelu po zdjelu žita u nj sipala.

Kad su bisage bile pune, zabaci ih Mito preko ramena i ču se, kako ga zadnja strana bisaga klepnu po plećima. — Poravna svoju brčinu, dlanom otra znoj s čela i bez trunka kakove sumnje krenu prama izlazu uz običajno:

— Zbogom!

— Zbogom pošo! — odvrati mu žena. Vrata se za njim zatvoriše i nastade tišina.

Komšinica Milina vrati se i doviknu Mili, koji je još uvijek skučen i stisnut u žitu ćubio:

— Iziđite! Ošo je!

Trebalo je dulje vremena, dok je Mile uzmogao od straha svoje ukočene noge ispružiti, uspravio se i izašao iz bačve.

Pogledao je svoju komšinicu nekim neodređenim pogledom i udaljio se bez riječi istim putem, kojim je i došao.

Sio je u svoju sjenicu, dugo je još premišljao o netom doživjeloj nezgodi i u duši stvorio zaključak da nikad više ne će ići u »pasje svatove«.

Bojim se, da će Mile, dok ovo zaboravi, prekršiti svoju odluku — mlad je — a krv nije voda.

LUGARSKI ISPIT

I osvanu označeni dan ispita. — Još se ni sunce rodilo nije — u kući Ilije Dugandžije u Divoselu, ko nekakva uzbuna.

Ilija, aran čovjek, ka' gora, ustao — brije se i zapovijeda ženi u kujni:

— Jeko! —

— Čujem! —

— Pristavljaj rukatku s kavom i pripravi mi vode u zdjeli za umivanje! —

— Oma! Oma!

— Pranje čisto daj najprvo!

— Evo! Evo!

I za čas, presvuče pranje, umi se, obuče se kanda će u svatove. —

Dok je kava bila gotova, pogledavao je dvatriput niz cestu, ide li mu drug Maniša Plećaš, koji je malo podalje iz Čitluka... I on ima danas lugarski ispit. — Možda će baš skupa polagati...

Dođe i kava na sto, a na pragu ču se glas: »Brojtro, kumo!« poznati glas Manišin. —

— Brojtro, kume Mane! — Uranija!

— Bome uranija! Mora se!

— El' kum Ilija na nogama?

— E poodavno!

— Ajd', kume, prisjedi, evo baš kava gotova, ždrkni, ne će ti škoditi. — Daleko je Gospić.

— 'Esam ja već! A nu! Kad si već najala, dva se dobra nikad potuć' ne će. —

Maniša uđe u sobu, pozdravi se s Ilijom, srknuše šalicu kave, Ilija prebaci lugarski torbak preko sebe, uze nadžak u ruku i pođoše. —

Jeka stupi pred nji, prekrsti i', zaželi im sretan put i uspjeh i nji dvojica krenuše pram Gospiću taman se sunce počelo rađati. —

Obojica su zamišljeni. Malo govore. Sve u sebi pregruntavaju ono, što su učili. — Katkad jedan drugog što priupita kako ovo, kako ono. I sve što bliže Gospiću a oni sve više mučaljivi. —

Tako dođoše i u Jasikovačku ulicu i svratiše »Surcu« na »žmulj« rakije. — I ona ih kanda malo okuraži. —

Platiše, digoše se i taman osam uri a oni pred županiju...

Javiše se. —

Nađoše pred županijom još supatnika. —

Izađe pisar i pročita imena sviju prijavljeni i red kojim će polagati. —

Polagat će dva po dva onim redom kako su se prijavili. —

Neka uđu kao prvi Bašić i Sudar. —

Kao drugi neka budu u pripremi Sanković i Počuča.

Kao treći Dugandžija i Plećaš. — I tako redom. —

Dođe red i na našeg Dugandžiju i Plećaša.

Moram napomenuti, da je Dugandžija bio dobro stojeć seljak i dao se u lugarsku službu više radi časti nego radi potrebe, dočim je Plećaš bio siromašak s malo grunta i sa četvero djece, pa se dao u tu službu upravo od potrebe. —

I uđoše. —

Velika soba. Velik dugačak zeleni sto. Za njim tri veštera.

Sjedoše. —

Padaju pitanja. Na jednog pa na drugog, pa tako zasuli vešteri pitanjima ka' žito u mlinici. — A oni nekad pogode odgovorit', a nekad i ne. —

Na koncu kao zadnje pitanje stavi predsjedatelj na Dugandžiju: —

— Čujete, Dugandžija! Kažite Vi meni, šta ćete Vi učiniti, dolazi subota, a Vi imate isplatiti radnike za obavljene šumske radove, a doznaka novca za isplatu radnika nije Vam još stigla od šumarije?

Šta ćete Vi uraditi? —

— Dolazi subota, a ja imam isplatu radnika, a doznaka novca još nije stigla — ponovi pitanje Dugandžija. —

— Ja ću, g. vešter, ja ću, g. vešter, ja ću, ja ću isplatiti radnike iz svog džepa, pa kad doznaka pristigne, ja ću ono, što sam platija iz svog džepa sustegnuti, a drugo vrći u kasu i propisno u žurnalu provesti. —

— Dobro Dugandžija! — Al' uzmimo, da Vi nemate svoji novaca za isplatu radnika, što ćete onda napraviti?!

— Gospodin vešter! To se meni ne može dogoditi, da ja nemam novaca! Ja, vala Bogu, imam vavje novaca. —

— Ma, dobro, dobro! Ja znam, da ste Vi dobro situiran čovjek i da imate uvijek novaca, al' uzmimo da ste Vi siroma-čovjek, kao na primjer ovdje ovaj Vaš drug Plećaš, koji nema novaca, šta ćete Vi onda napraviti? —

— Gospodin vešter! — Pitajte Vi to, brate, Plećaša koji nema novaca, a ja i', vala Bogu, vavje imam. Ja polažem ispit za se, a Plećaš neka polaže za se. Ja novaca vavje imam i meni se to ne mere spetiti. —

VRAŽJI SLUČAJ

Dogodilo se to u zlatno predratno doba. — U birtiji se Jure Milinkovića sastalo malo društvance, da proslavi klanje. — Jure toga dana klao prasce. — Znalo se zato ne samo po Kaniži, već i po Gospiću, jer su tu vijest raznijeli penzionirani graničarski oficiri, koji su svaki dan i po lijepu i po ružnu vremenu znali do Jure odšetati, a privlačila ih, ne samo Jurina simpatična pojava i njegova susretljivost, već i dobra dalmatinska kapljica i izvrstan zalogajac, koji je za ove dnevne posjetnike znala zgodno izmisliti i prirediti Jurina vrijedna i uvijek vesela i dobro raspoložena ženica Antuša.

Oboje su njih bili na daleko poznati i omiljeli ljudi, koji su svakom išli na ruku, gdje su samo mogli.

Vrijedni i radini stekli su i lijepu kućicu i dobar gruntić, a Bog ih obdario jedincem sinom Milkanom, koji se razvio u lijepa i stasita mladića, za kojim je znala mnoga cura i mlada snaša oko baciti s uzdahom.

Milkan bio bistrouman i domišljat mladić; kroz sve razrede gimnazije bio dobar đak, a eto nedavno i završio i položio sve pravničke ispite i predložio zemaljskoj vladi molbu za namještenje u sudskoj struci, pa sad očekuje svaki dan rješenje svoje molbe.

Tu večer pozvao i on svoje sudrugove-pravnike i mlađe i starije, koji su se našli kod kuće, na dobre kobasice kulenje i pečenicu.

Za jedan sto zasjeli »juratoši« i maste brade, a za drugim stolom zasjeli penzionirci sve bivši oficiri. — Vani pritisla studen a u sobi je ugodno i toplo, vodi se lagan i isprekidan razgovor i razumljivo je — jedu ljudi — i kad se najedu, bit će kašnje i življe.

Litrice »dalmatinca« marširaju jedna za drugom na oba stola, e treba mastan zalogajac i zaliti.

Mudraci »juratoši« prepustili glavnu riječ penzionircima prateći svaku njihovu pripovijetku o ratu u Italiji 1859., pa u Dalmaciji 1866., pa okupaciju Bosne 1878., zinuli pa slušaju; ne zato, jer ih pripovijetke, koje su od njih čuli već po nekoliko puta, zanimaju, nego da ugode penzionircima, jer znaju, da im ovo tobožnje pozorno slušanje godi, koje će možda biti sa strane penzioniraca i nagrađeno kojom dvolitricom rujnog »dalmatinca«.

Kroz neko vrijeme i penzionirci iscrpiše teme svojih pripovjedaka, a »juratoši« zagunđaše omiljelu penzionirsku pjesmu: »Po Bugarskoj krv se lije...«

Penzionircima se rastegoše lica od razdraganosti i raspoloženja, prišapnuše nešto teti Antuši, koja je posprémala prazno suđe sa stolova i ona donese »juratošima« prvu obligatnu dvolitricu kao počast od zadovoljni penzioniraca.

U taj čas upade u tu sobicu »obrpandur« Mile, pozdravi prisutne strogo vojnički, izvadi iz lijevog zavratka na rukavu svoje kabanice veliko pismo u žutoj koverti s nekim bijelim papirićem, pa će službeno obrativ se Milkanu:

— Gospodine dokture! Pokorno javljam, da Vam je preko slavnog opć. poglavarstva stiglo pismo, koje sam po dužnosti doša da Vam dostavim time, da mi primitak izvolite vlastoručno potvrditi na privitoj dostavnici!

Svi umukoše. Milkan potpisa dostavnicu, otvori pismo, pročita ga, lice mu se rastegnu od veselja i uskliknu:

— Gospodo! Evo dekret, kojim sam imenovan kr. prislušnikom kod kr. kotarskog suda u V.!

Svi mu čestitaše svesrdno kao i najzad »natpandur« Mile, koji strogo službeno salutirajući odreza:

»Kad je tako, g. kr. prislušnik, i ja Vam od srca čestitam!«

Ne trebam ni spominjati, da veselju ne bijaše kraja ni konca i da se obrazi strica Jure i tete Antuše orosiše suzama uživajući u sreći svog jedinca Milkana.

Natpandur Mile dobi za »muštuluk« dobru večeru i dvolitru vina.

Penzionirci i juratoši sastaviše stolove, nasta slavlje i nazdravice, a stric Jure, da proštima imenovanje svog sina počasti goste glasovitim svojim »bermetom«. Koga niko nije znao tako dobro napraviti kao on sam...

U kasne ure noći morade stric Jure upregnuti svoje »ate«, da od vina ugrijane goste odveze njihovim kućama.

Kroz slijedeća tri dana spremiše Milkanu stvari, zapakovaše u oveći kofer i četvrti dan rano u zoru odveze ga otac na »deležanc«, koji će ga odvesti do Ogulina, a onda dalje željeznicom u lijepi slavonski gradić V.

Kod rastanka kao i uvijek bilo i radosti i suza.

Otac Jure isprati Milkana do »deležanca«, izljubiše se i od ganuća reče mu na rastanku:

— Sinko Milkane! Pratio te blagoslov Božji i moj! Pazi i na moj i na svoj obraz! Nemoj, da mi obraz zbog tebe pred ikim pocrveni, i nemoj, da mi ove sjedine, koje sam u poštenju steka, oblatiš! Ostani ka i dosada pošten, ka što su i svi tvoji bili i budi Ličanin!

Milkan čisto uzbuđen uzvrati mu:

— Ne boj se, ćako, za me! Pazio sam, a i pazit ću, da ti budem dostojan sin!

Kočijaš Šomljan pucnu oduljim bičem nad četiri upregnuta konja i »deležanc« se za čas izgubi okrenuv Budačkom ulicom.

Otac je Jure zurio još neko vrijeme za »deležancom«, koji mu odnese njegovu diku i uzdanicu, uzdahnu teško i duboko, sjede u svoja kola i krenu kući.

Po dolasku u V. Milkan se prijavi na službu svom budućem šefu, koji ga svesrdno kao novog kolegu primi, odvede ga nakon prvih uputa ostalim kolegama sucima, da ga predstavi.

Taj dan mu dade dopust, da nađe stan i uredi sve, što mu je potrebno, a slijedeći dan započe već Milkanovo službovanje.

Istoga dana po preporuci kolega Milkan unajmi stan kod neke »strine Milke«, kako su ju u tom gradu mješćani zvali. — Bila to stara gospođa, udovica iza nekog nižeg činovnika, dobra kao dobar dan.

Koštu uzme isto po preporuci kolega u Grand hotelu, u kom je i nekoliko njih jelo i tu Milkana uvedoše k svom stolu, za kojim se još nađe mjesni ljekarnik, dvojica financ. tajnika, oružnički kapetan, svi zgodni ljudi, koji Milkana, upoznavši ga bolje, radi njegove simpatične pojave, bistrine, oštroumnosti i široke otvorene ličke duše zavoliše iz dna duše.

Milkan bijaše zadovoljan ne samo, što se dobro smjestio i što je naišao na prijaznost i susretljivost svog šefa, nego što je na svakom koraku ne samo od kolega, nego i od svih onih, koji ga upoznaše, bio cijenjen i štovan.

Ovo je svoje zadovoljstvo opširno i potanko svojima kući u pismima opisivao, da budu umireni i bezbrižni.

Kako je Milkan bio veliki društvenjak, zamoliše ga, da pristupi u mjesno pjevačko društvo, pa u diletantsko društvo, čemu se on i odazva i doskora postade Milkan u V. os čitavog društvenog života i osobiti ljubimac krasnog spola.

U kratko vrijeme upozna Milkan skoro sve viđenije i ženske i muške ličnosti u V.

U službene se dužnosti brzo uputi i šef mu, videći njegovu spremu i sposobnost, poče dodjeljivati i teže, zakučastije sporove, koje je Milkan s lakoćom rješavao.

Iza neka tri mjeseca njegova nepomućena službovanja desi mu se nezgoda, koja ga za malo ne izbaci iz kolotečine njegove sreće i zadovoljstva.

Dogodi se to jednog ponedjeljka. — Bio je taj dan »službeni dan« i toga su se dana primale zapisničke tužbe, a poslije ovih rješavala su se preslušavanja stranaka po zamolnicama drugih sudova.

Do deset su sati primane tužbe i, kako ih više nije bilo, prešlo se na preslušavanje zamolnica.

Poslije deset sati začu se na vratima uredovne sobe Milkanove laki kucaj i na stereotipno »unutra« otvoriše se vrata i unutra uđe djevojka srednje visine, punana, lijepo pravilno raštena, ukusno i moderno skromno obučena, pepeljaste divne kose, veliki plavi očiju, obrasli gustim obrvama i dugim, na kraju posvrnutim trepavicama, mali usta, grčkog nosića i divni bijeli zubi, jednom riječi kao iz bajke.

Priđe Milkanovu stolu, nakloni se skladno i pruži mu pozivnicu.

Milkan ustade, primi makinalno pozivnicu gledajuć joj u oči, očito zapanjen nad ljepotom i skladnošću njezinom.

I ona, videć pred sobom mlada lijepa suca, pogledala ga je pogledom, kao da mu hoće proniknuti u dno duše.

Milkan se za čas snađe od dojma, koji ga obuze, vidjev pred sobom stvorenje, kakvo si je u pameti dočaravao, da postoji samo u carstvu sanja, a eto vidje, da ima takovi stvorova i na javi, osjeti, da drži u lijevoj ruci pruženu mu pozivnicu, iz koje pročita njezino ime:

»Paula Girtler, Relkovićeva ulica broj 2.«

Ponudi zatim došljakinji, da sjedne, i po broju pozivnice poče tražiti među spisima odnosni spis, kojim se traži njezino preslušanje.

Nađe ga. — Sjede i poče spis čitati.

Kroz čitavo je vrijeme došljakinja skoro netrepimice pratila svaki Milkanov kret, a on, zaduben u spis, nije to ni opazio.

Milkan joj ukratko saopći, da je, kako joj je sigurno poznato, njezina tetka Marija Werner, privatnica, sa stalnim boravištem u Klagenfurtu, nenadano umrla u Marien-badu u Češkoj, gdje je bila na liječenju i oporučno ostavila sav svoj imetak njoj, Pauli Girtler.

— Sud iz Klagenfurta zamolio je ovaj sud, da ustanovi i ispita, da li ste Vi gospođice uistinu nećakinja blagopokojne Marije Werner i da li se primate testamentarno ostavljenog Vam nasljedstva.

Molim Vas stoga, da mi izvolite po istini iskazati i navesti sve ono, što misilte, da je u toj stvari važno.

Paula poče svojim milozvučnim glasićem davati svoje očitovanje:

— Prvo i prvo, nenadana smrt moje tetke, za koju nijesam znala do sada, dojmila me se dosta neugodno i ako je pokojnica u životu kao bogata gospođa bila prama meni nepravedna i koja me nije htjela ni moralno ni materijalno pomoći, kad sam ostala siroče bez roditelja u vremenu, kad su mi roditelji bili najpotrebniji. Bila sam u ono doba licejka; dovršila sam ipak moje školovanje instrukcijama i borbom za životom, jer mi iza roditelja nije ništa ostalo. — U pomanjkanju namještenja dala sam se u službu kao odgojiteljica djece i evo me sudbina dovela ovamo u V., gdje se u toj službi nalazim kod g. dra Izidora Löwensteina, ovdašnjeg advokata i bankara, koji ima svoju vlastitu banku u istoj kući prizemno, gdje i stanuje u prvom katu.

Marija Werner jest u istinu moja tetka, što mogu i dokazalima utvrditi, pa pošto pokojnica nema iza sebe bližih rođaka i pošto je njezin posjed u Klagenfurtu od veće vrijednosti primit ću se nasljedstva i otići u Klagenfurt, da imetak ne propadne.

Milkan je njezinu izjavu unio u zapisnik i ona zapisnik potpisala. — Na polasku joj se Milkan predstavi, rukova se s njom, pa će:

— Šteta, što gubimo iz naše sredine ovako divno stvorenje, gospođice, i nikad ne ću prežaliti, da smo se morali upoznati baš pri Vašem odlasku. — Valjda je tako suđeno!

— Pa ja, g. suče, ne mislim tako skoro na vrat na nos otići. Moram i moje mjesto mom službodavcu otkazati i napokon ne znam, kakva bi bila za mnom šteta?!

— Ni ne slutite, kakav ste dojam na mene učinili, dojam, koji ću možda teško zaboraviti. Šteta je za me u toliko, što sam kroz tri mjeseca, koliko sam ovdje, upoznao tako reći cijelo V., a Vas do sada nigdje ne vidjeh, a mogli smo kroz ovo vrijeme mnogo lijepih časova provesti!

Paula je Milkana, dok je govorio, gledala pronicavo svojim velikim plavim očima, crveneć u licu, pa mu odvrati.

— Pa, g. suče, ako Vam je stalo, da još ovo dosuđeno mi doba boravka u V. ne prođe ututanj, i ako mislite, da bi ga mogli ugodno provesti, pripravna sam, da ga sprovedemo; nu meni je u toliko teško, što sam kroz dan poučavanjem djece zaposlena i tako mi samo navečer preostaje malo slobodna vremena.

— Tim bolje, jer i meni po danu nedostaje vremena.

I dogovoriše se, da se taj dan sastanu u devet sati na večer. — Ona će ga čekati na ulaznim vratima sporedne ulice, kojom se ulazi u park palače Löwensteinove. Palača je bila na uglu glavne Relkovićeve ulice i sporedne bezimene ulice. Tom se ulicom išlo k rječici, koja je kroz V. protjecala.

Stisnuše si ruke na rastanku, pogledaše se duboko u oči i Paule nestade iza vrata.

Milkan je još dugo u mislima prebacivao mili lik lijepe Paule, tražio u mislima, da možda pronađe nešto, što ne bi bilo skladno s njezinom spoljašnošću ili nutarnjim izražajem, ali toga ne uzmože naći.

Uslijed te konstatacije osjeti u sebi neko osobito zadovoljstvo.

Približi se i večer; u Milkana se uvukla neka ugodna nervoza; i da čim prije ubije malo vremena do željena sastanka, uputi se u restaurant hotela na večeru, gdje ga već dočeka poznato društvo njegova stalnog stola.

Zaredaše kao i svaki dan doskočice, šale, vicevi, u kojima je Milkan vodio glavnu riječ. Pričali se i dnevni doživljaji, ali Milkan toga puta prešuti pripovjediti svojim »stolnim« drugovima svoj doživljaj i poznanstvo toga dana s lijepom Paulom.

U devet se sati oprosti s drugovima; diže se iza stola pod izgovorom glavobolje i uputi se Pauli na sastanak.

Paula ga već čekala. — Šetali su bezimenom ulicom gore—dolje; razgovarali o svem i svačem i oboje osjećali, kako ih pomalo jedno k drugom poče privlačiti i vezivati obruč srodnih duša.

Večernji njihovi sastanci učestaše i izrodiše se u veliku bezgraničnu ljubav.

Jedne takove večeri, iza kako su se sastali, provali pljusak i Paula predloži Milkanu, da se sklone u njezinu sobu, koja je bila u prizemlju palače s izgledom u prekrasan vrt i cvjetnjak.

Tu nastaviše razgovor i ne opaziše, da u slatkim časovima vrijeme leti poput vjetra. Milkan pogleda na sat, na kom su već tri sata noći minula. — Spremi se na odlazak i Paula ga kroz park isprati do izlaza na ulicu. — Ljetni se pljusak međutim izlio, oblaci se razbježali na sve strane, a na zvjezdanom nebu zasjao pun mjesec.

Uz grčevit zagrljaj i dug ispijajući poljubac — rastaše se. — Milkan izađe na ulicu. Policajac ga, koji je vršio noćnu službu, pozdravi salutirajući, on odvrati pozdrav skinuv šešir i ode žurnim korakom u svoj stan.

Slijedećeg jutra kao i svaki dan Milkan se uputi oko osam sati u mali park, koji se nalazio pred sudbenom

zgradom, gdje se svako jutro s ostalim kolegama sucima sastajao, da ono po sata upotrijebe u razgovoru do početka službene dnevne dužnosti.

Milkan im priđe, pozdravi ih kao i oni njega i vidje, da je svojim dolaskom prekinuo debatu, koju su dotle suci vodili.

— Čini mi se, da prekide neku ugodnu debatu, — Milkan će.

— Baš i nije za nekoga ugodna, — dobaci jedan od sudaca.

— Pa što se tako važno dogodilo, ako se smije znati, — opet će Milkan smješkajući se.

— Ta ti valjda i ne znaš, što se noćas zbilo , — dobacit će isti taj sudac.

— Pa što?!

— Ta noćas porobilo banku dra Löwensteina; provalilo kasu i odnijelo 70.000 kruna. — I zamisli! Onaj glupan stražar, koji je banku čuvao, vidio je lopova, kad je oko tri sata iz vrta izišao i — pustio ga! Veli, da je lijep elegantan čovjek srednjeg stasa, al nije mogao ni na kraj pameti misliti, da bi to bio provalnik.

Milkan je pogledavao sve jednog po jednog suca; bez riječi; u duši mu se nešto steglo; srce počelo snažno kucati, a na čelu mu izbiše kapi znoja.

Posigurno je bio i problijedio, nu suci ne opaziše svega toga, jer su se neki u događaj zamislili, a drugi prelistavali novine.

S tornja crkve odbi osmi sat. — Suci se digoše i pođoše u svoje kancelarije.

I Milkan se za njima otputi sa strepnjom u duši, osjećajući u svakoj nozi, kao da je mjesto krvi i mesa sjelo nešto još teže od olova.

Jedva se dočepa svoga stola i stolice i složi se na nju kao klada.

Uđe malo zatim podvornik noseć spise određene za ročišta toga dana. Milkan se na škripu vrata trže; pobojao se, nije li moguće onaj policajac, što ga noćas pozdravi, pa žandari, pa zatvor, pa novine, pa škandal... Kad za sve to sazna i bude čitao njegov pošteni stari otac, sve to u čas sunu Milkanovom glavom.

Druga misao prestiže prvu — pa na koncu moja se nevinost mora dokazati; dâ, al dok se sve to dokaže, pa sirota Paula, iako se sazna, i ona će biti osumnjičena skupa sa mnom, pa zatvorena — al nevinost se naša mora dokazati — ne će dati dobri Bog — da nedužni stradaju — al ako se nevinost i dokaže, opet će na nami ostati neka sumnja. — Tako umovao Milkan.

Ovo njegovo umovanje prekide dolazak perovođe, koga Milkan zamoli, da javi g. šefu suda, da mu je pozlilo i da moli za dozvolu, da može otići kući. — Perovođa se udalji, da izvrši želju Milkanovu i za čas se povrati sa šefom suda, koji videć Milkanovo izobličeno lice prenerazi se, pozva telefonom liječnika, naruči fijaker i kao dobar otac otpremi s liječnikom Milkana kući.

Liječnik preporuči Milkanu, da odmah legne u krevet, ne znajuć ni sâm, da postavi diagnozu za Milkanovu bolest.

I »strina« Milka, Milkanova gazdarica, poboja se za Milkanovo zdravlje, pa čim liječnik ode, razreza par sirovi krumpira i priveza Milkanu na čelo; ponudi mu ovo, ponudi ono sve same bapske ljekarije, nu Milkan sa zahvalom sve odbi misleć: »Moja strina, da ti znaš uzrok moje bolesti, otišla bi u oružnike ili policajce, da potražiš prave lopove i provalnike, uzročnike moje nezgode zapravo nikakove bolesti već straha od onog policajca, koji ga one kobne noći vidje, iz straha pred njim, da ga ne bi vidio i prepoznao.

Na večer toga dana zamoli Milkan »strinu« Milku, da mu odnese pisamce za Paulu, da joj uruči na stanovi-

tom mjestu, jer je znao, da će Paula ondje čekati. — U pisamcu joj kratko saopći svoje nenadano »oboljenje« s obećanjem, da će ju o toku »bolesti« po strini Milki obavješćivati svaki drugi dan na urečenom mjestu.

Strina je Milka savjesno ispunila svoju zadaću.

Milkana posjećuje dnevno liječnik, prepisuje mu neke praške i lijekove, preporučuje mir, ležanje; posjećuju ga kolege suci, dapače i sam šef; donose mu dnevno novine, ilustracije, knjige itd. i ne sluteć nijedan od posjetnika za uzrok Milkanove bolesti.

I tako Milkan »boluje« već dvanajsti dan. Toga dana izađe i mjesni tjednik »Slavonski glasnik«.

Među dnevnim zagrebačkim novinama donese mu podvornik i »Slavonski glasnik«.

Milkan pročita najprije dnevnike i na koncu uze i »Glasnik«, ni nesluteć, koliku će u njem radosnu vijest za sebe otkriti.

Na drugoj stranici zape mu za oči oveći članak s naslovom: »Velika provalnička banda uhvaćena u R... u.«

Čitajuć taj članak, poče mu se lice sve više i više vedriti, a nabori na čelu ravnati i kad je članak pročitao, iz grudi mu se izvinu dubok i težak uzdah i u čas se u njem stropošta sva ona težina, koja mu je za svih ovih kobnih dvanajst dana pritiskala dušu.

Skoči iz kreveta ko na krilima, opra se, obuče se, dotjera se i upravo, da će na vrata van, kad na vratima susrete strinu Milku, koja začuvši štropot u njegovoj sobi pojuri, da vidi, što je to s »njezinim sinom«, kako je Milkana od dragosti zvala i nemalo se prenerazi, kad ga vidje pred sobom zdrava i vesela.

— Strina moja! Ja ozdravi, a poslije ću Vam sve razjasniti!

Tako Milkan »strini« i jurnu mimo nje u blagi ljetni suton, koji se nad ubavim gradićem V... počeo spuštati.

Milkan se ravno uputi u restaurant Grand-hotela znajuć, da će svoje društvo ondje na okupu naći.

Tako se i dogodi.

Videć ga drugovi zdrava i vesela, pozdraviše ga s velikim oduševljenjem i veseljem kao i on njih.

U društvu nasta zbog Milkanova »ozdravljenja« i dolaska dobro raspoloženje, koje je dobra »Karlovačka« i »Fruškogorska« kapljica još više podavala, i kasne ure bješe, kad se razigrano društvance rastalo.

Sutradan se Milkan javio »zdravim« i nastupio svoju službovnu dužnost. I šef i suci kolege bjehu obradovani.

Na svom stolu nađe pismo od Paule, kojim mu ukratko javlja, da je na brzojavni poziv javnog bilježnika, morala radi ostavine nenadano otputovati uz primjedbu, da će se čim prije povratiti po svoje stvari, a dotle želi i njemu, da ga nađe zdrava i vesela.

Druge večeri počasti »stalni sto« u Grand hotelu i sam g. šef suda, da i on proslavi Milkanovo ozdravljenje, koga je iskreno cijenio i volio.

I opet se razvilo dobro drugarsko raspoloženje, koje Milkan zasladi svojom pripovijetkom o nenadanom njegovu »oboljenju«, pripovjedivši dakako »per discretiam« svoj doživljaj, pročitav ujedno i članak, koji ga je opet u zdravlje i veselje povratio.

Članak je ukratko glasio:

»Velika provalnička banda uhvaćena u R... u.

Petorica majstora provalnika, providenih s najmodernijim oruđem za provale blagajna, amerikanske provenijencije, uputili su se s Korduna u Slavoniju i Srijem, da izvrše niz provala.

Do sada su im po njihovu priznanju uspjele provale u porezni ured u K..., u banku Löwenstein u V..., u opć. ured u Z... i konačno su došli u R... da porobe porezni ured, znajući, da je podvornik kod ovoga njihov zemljak

Rade Cagalo. — Znali su i to, da se u tom poreznom uredu nalazi i oveća svota novca.

Uputili su se ravno podvorniku Cagalu i povjerili mu svoj naum, nagovarajuć ga, da im ide na ruku a plijen će s njim u pola dijeliti.

Cagalo kao stari revan dugogodišnji ispravan službenik na oko pristane i slijedeći dan prijavu podnese mjesnom oružništvu.

Na večer, kad se provala imala izvršiti, oružnici opkole zgradu i tako provalnici upanu u stupicu i budu pohvatani.«

— Čim sam pročitao ovu vijest, onog časa ozdravih, pa ćete, ako se u moju nezgodu uživite i razumjeti, da čovjek može biti, kako se ovdje kaže: »Zdravo-bolestan«! Tako završi Milkan svoju pripovijest uz grohot i smijeh svojih slušalaca, a oružnički kapetan dobaci:

— E baš jest vražji slučaj! — pa tako i ja okrsti ovaj istiniti događaj.

MEŽNJAR MARKIĆ

Nedilja je. — Dan Gospodnji. — Blagoslov se svršio. — Pred brušanskom crkvom mlađarija još kolo igra, pjevaju momci i djevojke. — Dječurlija se natjerava oko kola i provlači u kolo. Starije žene posjedale na klupu oko stare hladovite lipe pred crkvom, a ljudi svratili preko ceste pred birtiju, zasjeli oko kamenita stola, pred njima obligatna dvolitra i tako prepričavaju obavljene radove, dnevne brige pretresaju, a ponekad pane i koja šaljiva doskočica.

Stari Petrina vodi ozbiljan razgovor o ljetini, pa kako bi bilo pametno, da se oko rizvanuški livada prošire jaruge i odvede voda, da ne zamuljuje više livada kao ove i drugi godina. — Sve on to lijepo izlaže držeć lulu u zubima i preko nje govoreć, vadeć je iz usta od časa do časa, kad mu dođe da mora pljucnuti.

Neki ga stariji slušaju s odobravanjem, a mlađima dosadni ovi ozbiljni razgovori, osobito poznatom vragoderu Jursanu, pa će prekinuti razgovor.

— Ma stante, za rane vuka, striče Petrina! Est, sve je to lipo i dobro, što velite i nemože drukčije ni bit, van tako i tako ćemo i učiniti, el ljudi, al imamo mi, bogami, cile bogovetne nedilje, da muku mučimo, a nedilju je eto i sam Bog ostavija, da barem taj dan zaboravimo na sve, pa da se nako malo poveselimo i u šalakurijama provedemo! U to ime, Bog vas živi i u to ime ispijam, a Vi, kako znate!

— Pravo i veli, porane botre! — prihvatiše ostali i tako se razgovor dokrajči.

Ljudi ispiše čaše. Najmlađi ponovo natače. U to će stari Mateša, pošto je prstima otra vino, što mu na gustim brčinama zaostalo:

— Što si ti, Periša, danas zanimija, pa ni bile ni crne, a pun si vragolija ka šipak koščica!

— Ma vidiš li, nesritnjače, da me od ovi pametni ljudi nemore red zapast. Vaki se divani ne čuju svaki dan, pa valja i nji poslušat, a za šalakurije ima vajik vrimena. El tako ljudi?

— Est! Est! — povladiše ostali.

— Ajd! pripovidi, kako ono bi s popom Josom i Marom na ispovidi! Ajd! Bog ti dava'! Ajd! da se ljudi nasmiju! — dometnut će stari Markina.

— Ma oću ja! — Bi ja! — Počeša se malo po zatiljku. — Čuće bojim se pop Joso, pa će bit žuki besida.

— Neboj se ti zato! Ne će se od nas čut! — Zagrajaše svi kao u jedan glas i upriješe svi radoznale poglede u Perišu.

— A nu! nek bude! — započe Periša, pokvasio grlo, pa nastavi.

— Bilo to lanjske godine, baš nikako prid Uskrs oko velikog četvrtka. — Znate, kako je već običaj u našim kršćanskim kućama, da se prid Uskrs i staro i mlado i muško i žensko ispovidi i pričesti i dušu olakša. E tako i lani bilo. Dolazi svit — ispovida se. Pop Joso sidi u ispovidanici, a ljudi i žene redom prikleknu i ispovidaju se i dalje odlaze.

Med najzadnjima prikleče i Mara pokojne Antuše Joseline, poznate je posigurno.

Bila još cura a trbu prid njom ka bubanj — noseća — pa eto, a cura.

Kad ona prikleče prid ispovidanicu, pop je Joso kroz onu rešetkicu pripozna, pa najednom razveza: »Nesretnice! kako si mogla svoju nevinost baciti pod noge i poći tim zlim putom!«

Rasplaka se Mara ka godina, pa će popu Josi kroz plač: »Oprostite, velečasni, nisam kriva, Bog mi je svidok, neg kriv je vaš mežnjar Markić, zmija mu oči popila!

— Kako Markić! Bog te vidija! Ta on je starac već priko devedeset godina, nemože to biti! — zabezeknu se pop Joso.

— Est Markić kriv! I samo on! Ja eto jesenas kupila otavu doli na luki i kad svršila posa, pošla u suton kući. Kad na ednom iz rakita prida me onaj vrag Tonkovićev Jerkan, pa na me aburda ka pas, ja u viku, dà! nigdi nikoga, ja u dreku, ne pomaže, i tako se brani i brani, dok sam mogla, najzad me privali u nikakav naviljčić, al svedno, ja se brani i brani, naednom zazvoni Markić »Zdravu Mariju«, ja za moju nesriću diže ruku, da ću se prikrižiti — i tako mi se nesrića dogodi.

Periša završi svoju pripovitku. Društvo joj se od srca nasmija, niki povikaše: »O vrag ti odnija pripovitku i tebe!« »E ma otkuda ti to saznade, vrag ti na san doša!«

— A bija, brate, iza nje, i ja se tija ispovidit, al' kad ču njezinu ispovid, ode ja prez ispovidi, jer se nisam moga od smija suzdržat.

MEGERLE

Bio on ovisok čovjek četrdesetih godina, omršav, jaki kosti, na vanjštinu nije mnogo pazio.

Išao je uvijek malo pognuto i zamišljeno kao da rješava bogzna kakove velike probleme, a imao je u sebi nešto filozofsko.

Šteta je bila, što taj čudak, koga danas već crna zemlja pokriva, nije polazio u škole, možda bi bio postao velik čovjek.

Siromaština mu nije dala, ni da svrši bar pučke škole, ali on se kasnije u životu uz nas đake naučio čitati i pisati i kakva mu je god knjiga došla pod ruku, on je nju ne samo pročitao nego i temeljito proučio i iz svake izvukao za se neku pouku.

U radu je bio neumoran i što je gdje očima vidio, on je znao to i napraviti, makar da bi taj posao i zasijecao u bilo kakve grane zanatstva.

Jednom riječju bio je »Tausendkünstler« i osobenjak.

Nami kao gimnazijalčićima došla je do ruku, neznam više na koji način, knjižica, u kojoj je ukratko bila izložena »Darwinova teorija«, u kojoj Darwin dokazuje postanak čovjeka i majmuna.

Megerle je kod nas otkrio tu knjižicu i zamoli nas, da mu je damo na čitanje.

Dadosmo mu, a da nismo znali, što ćemo time počiniti.

Par dana kasnije Megerle nam vrati knjižicu i steče uvjerenje, koje mu niko nije mogao iz glave izbiti, da je faktično ta teorija ispravna tj. da je čovjek postao od majmuna, a drugo sve su »lari-fari«.

I tako Megerle posta »darwinista« — bezbožnik, koji više nije vjerovao ni u Boga ni u crkvu, niti se više Bogu molio.

Dugo iza tog njegova stečenog uvjerenja dođe košnja.

Megerle je imao preko ceste od novljanskog groblja, koje je ležalo na maloj povišici, svoju livadu, koja se iz groblja dala lijepo okom pregledati.

Kad bi je pokosio, znalo bi se dogoditi, da bi mu neki Novljanin, krao sijeno iz otkosa.

Da mu se to više ne dogodi, dođe Megerle na misao, da preko noći legne u groblje među grobove i odatle pripazi, da mu se sijeno ne krade.

Smišljeno — učinjeno.

Za izvršenje njegove namisli došlo mu je dobro, što je te noći baš bila mjesečina, što se kaže ko dan.

Legao Megerle među grobove, nema on straha ni od čega, ne boji se on, nema više ni Boga ni vraga, sve su to izmišljotine, ta čovjek je postao od majmuna. — Takove su se misli rojile u Megrlovoj glavi, dok je išao u groblje.

Tako legao Megerle. Mjesec sjaji. Tišina — noć. — Najednom iza njega poče nešto pucketati. Prisluša malo bolje — ne vara se — jest nešto! Pogleda u sjekiru kraj sebe, a pucketanje se ponovi. — Bi mu ružno pri duši. — Kroz hrptenicu mu proletiše nekakvi trnci i na čelu osjeti leden znoj.

Pucketanje se ponovi, kose mu se nakostrušiše i digoše mu kapu. — Uvali se u njega nekakov strah, koga do tada nikada osjetio nije.

Pucketanje se nastavi, ali bliže njemu. Vidi Megerle, da to nije bez vraga.

Svakakve mu se misli po glavi počeše rojiti. Ne vidi nigdje ništa, a ono opet zapucketa — ružno mu.

E nema druge, moj se Megerle podiže, kleče, prekriži se, zovnu Boga u pomoć, i dobi nekako s tim i malo kuraže, uze sjekiru u šake i povika: »Svi dusi Boga fale, fališ li ga ti!« Priđe bliže i vidje, gdje se pare jež i ježica.

Nazreo je u tom prst Božji i od to doba prestao biti »darwinista«.

IVANČINA

Starija ga lička generacija dobro pozna, a mlađi su posigurno čuli za njega. — Glasovit je to bio lički kočijaš, poznalo ga malo i veliko od Karlovca do Obrovca. — Šaljčina je bio, da mu para treba tražit, a za prijatelja i glavu dati.

E tako jednog dana dovezao on u Senj svog redovitog »pasažera« Scharfa, koga je svake godine kao trgovačkog putnika u proljeće i u jeseni vozikao kroz cijelu Liku i sad Scharf na parobrod u Fiumu, a Ivančina kući.

Sreća mu posluži i namjeri se preko senjski »fakina« na jednog trgovačkog putnika, koji putuje po prvi put u Liku — I pogodiše se pet vorinti na dan pa Bog i mir.

Utovari Ivančina njegove velike trgovačke kofere ozad u šaraglju, popravi mu malo »sic«, kandžilukom prekriži ispred svoji bijelaca, zapali lulu, pa polagano uz Vratnik.

Popoldašnje sunce pripeklo, oće mozak da zavari, uzbrdica, serpentina jedna nad drugom izvila se ka' zmija, konji polagano kaskaju, pa nikad kraja.

Ivančini dosadno. — Naučan je sa svojim Scharfom uvijek razgovarati bilo o čem, nu ovaj »pasažer« izvadio i otvorio nekakvu knjigu, pa čita i čita. —

Ivančini muka, nema s kim divaniti. — Okreni se na svom sjedalu sad lijevo sad desno, pljucni, promrmljaj i muka — pa to! —

U neke nekavice stigoše ipak na Vratnik do strica Biondića. —

— E ha! — Ustavi kola, pa će svom »pasažeru«:

— E gospodine, ode moramo ednu uru konje poraniti! —

— Dobro, prijatelju! —

Ivančina izvadi iz vreće sijena, metnu pred konje, skinu im oglavnike, pa će stricu Biondiću.

— Striče, bacide na padelu zera pršuta i donesi po litre runješa! —

— Oću, sinovče! —

— Gospodine, izvolite li Vi što čalabrknut' — Ivančina će »pasažeru«.

— Hvala! nijesam gladan, al vode bi molio malo —

Ivančina mu donese u bukari vode i, kad se napi, nastade opet iz knjige čitati. —

Konji malo odmoreni, malo naranjeni, a niz nogu im, počeše brže i veselije potezat' i tako pred suton stigoše u Brlog pred Marasovu birtiju. —

Tu se obično staje, jere je uz cestu potok i svi kirijaši tu napajaju konje. —

Tako i Ivančina. — Ustavi. — Ispregnu konje. — Napoji. —

Opet upregnu. — A gospodin njegov »pasažer« još uvijek čita pa čita. —

E kad Ivančini već to njegovo čitanje dojadi, zapitat će ga:

— E ma, gospodine, — bez zamirke — što Vi u toj knjizi čitate toliko, ako Boga znate! —

— Učim francuski! —

— A ha! Učite vrancuski, nije ni to loše! —

— A — bez zamirke, — molim Vas, kako se reče vrancuski izgubiti! —

— Izgubiti! — »perdi« —

— Ma eli baš »perdi«?! —

— Jest, jest »perdi«!

— Ma bogami su otperdikali i Vaši koferi, ne vidim ji ja u šaraglji. —

JURE BRICO

Bilo to prije neki četrdeset godina. Na gospićkim ulicama osvanu mlad čovječuljak ni velik ni malen, ošišan do glave, ni debeo ni mršav, pravilna bucmasta lica, crni očiju, crni gusti obrva, koje su se, kad je govorio, stiskale i širile, jer je siromah »pentao« i teško neke slogove izgovarao.

Saznalo se odma, da je to novi brico, koji je došao u Gospić da otvori brijačnicu. Saznalo se nadalje, da je donio sobom i nekakve nove mašine, koje same šišaju, ravno, jednako i neprave nikakvi »škalinića«.

Dakako, to je bila za Gospićane senzacija, koja je pobudila među gimnazijalcima i mlađarijom osobit interes, tim više, što se saznalo, da će taj novajlija šišati po groš — nije skupo — biće lijepo i jeftino ošišani, a ne kao dosad, gdje ih šišala majka ili otac na češalj i škare, pa ostavi na glavi škalinića, da te Bog očuva — uprav napakazi čeljade.

Za Juru bricu bila u prvi čas muka, jer nije mogao za svoju brijačnicu naći na zgodnu mjestu pogodan lokal i tako bude prisiljen, da najmi lokal u kući M. D. Došena i to u prvom katu.

Pročulo se, oglasilo se bubnjem preko bubnjara Rose i posao pođe. Dalnje reklame nije trebalo, jer je za Juru svaka »nulericom« ošišana glava pravila reklamu i svijet nagrnio šišati se, a brici Juri počeše curiti grošići ko' kiša.

Najveća navala bila petkom. Sajmeni dan, pa se i seljaci dolazili ne samo šišati nego i brijati.

I brijanje za seljake nije bilo skupo.

Jure pametan, pa odredio taksu po »ustri«. S jednom je ustrom brijao po 3 solda, drugom po 4, a trećom po groš.

Zgodno on to udesio. Brijao je seljake uvijek na »serije« od po šest ljudi i to tako, da ih najprije sve nasapuna, da mu eventualno ne pobjegnu, ako onaj, koga bude brijao, počne jaukati.

Svakog bi seljaka priupitao: »Oćeš s onom po tri il' po četiri solda il' po groš«?

A seljak ko seljak, svak voli jeftinije. I odgovor je uvijek bio isti: »Nude s onom po tri solda!«

Kad je brijanje počelo, nastalo bi najednom stenjanje mušterije, vrcile bi i suze i glas: »Nude s onom po četiri, ako Boga znaš, oči mi od muke iskočiše!« Jure bi počeo brijat s onom ustrom po četiri solda, koja je bila malo bolja, al' još uvijek »guli« i na koncu svršavalo se brijanje s onom ustrom po groš. I tako je to išlo redom.

Gospodu je brijao sasvim drugačije i bolje, da nije bilo prigovora. Jedini prigovor skoro svake mušterije bio je: »Ma ko je vidio brijačnicu otvoriti u prvom katu! Nevalja ovo Jure! Traži negdje u prizemlju lokal il' ćemo te ostaviti!« Takve je prigovore morao Jure dnevno slušati.

Jednog dana dojadili Juri prigovori i kad sam došao u brijačnicu potuži mi se siromah: »M-m-m-m-a-a dddd-ooo-ššš-lll-o mmm-i, dddd-a uuu Lll-iii-kkk-u sss-kkk-oo-ččč-iii-m zzžz-bbb-ooo-g ppp-rrr-ooo-kle-ttt-og lll-ooo-kkkk-aaala!«

Ja ću nato primijetiti ko' da do tada nijesam opazio: »O! Jure čini mi se, da vi pentate?«

Bio je njegov lakonski odgovor: »Sss-aaa-mo kkk-ad ggg-ooo-vvv-orim.«

— Pa zašto ne idete kućegazdi, da ovu babicu Davidovićku, što je u prizemlju, baci van, i eto vam lijepa lokala.

— Ttt-o mmm-i nnn-ije nnn-i nnn-a uuu-m ppp-aa-llloo, ddd-ooo-bbb-rrr-a iii-ddd-eee-ja!

I tako bi problem riješen, Jure u prizemlje uselio, a da publika bude o rješenju ovog »velevažnog« pitanja za Juru obaviještena, napiše Jure na arak papira »oglas slavnom općinstvu«, koji prilijepi na prozor brijačnice, da svak vidi, a koji je doslovno glasio:

Oglas slavnom općinstvu grada Gospića i okolice.

Obavješćuje se sl. općinstvo, da sam svoju brijačku oficinu preselio iz prvog kata u prizemlje, stoga ne brijem više gore nego dole, a nedjeljom popodne i otraga (t. j. kroz dvorište)

Sa štovanjem

J u r e R u k a v i n a,

brico.

PISMO

Prije svjetskog rata dopalo mi je ovo pismo, koje radi njegove originalnosti donosim.

Na dijaka

Milu Djakovića

u Zagrebu

Put Marice Velarije broj 4[1]

U P..... in dana 5 ožuljka 1913 godine

Dragi Mile i Nedragi!

Kako si svojiem, rođenijem očima viđa, opravio sam ti pismo prije tri neđelje, koji ti je valja Kraljevska pošta i predala.

Ovijeh dana bio je odavle tamo u tom Zagrebu naš kancelista Jovo i veli, da te je viđa đe ideš po zagrebačkim tratuvarima, al reče, da si blijed u licu, ka naša učiteljka.

Ja ni pet ni šest, neg k našem paroku, ispriča mu sve nako, kako mi kancelista Jovo kaza, pa ga zapita: »el, oče Simo, el on tako blijed od knjige, al od vakinarije po gradu?«

»Kakve vakinarije«, — on će — »Bog s tobom, Mane, ne pitaju oni njega tamo edan dva, man je tu glava mokra od onije silnije vabula!!

E i ja kažem, sinko, ne vodi ni knjiga vaje dobru — kani se.

---

[1] Marije Valerije ulica, sada Praška.

U našeg učitelja, oni sin štono ga Vric zovu, što mu ono ti olomlani stuče glavu na oba nugla. Govore za nj, da je u školi u trećem redu, a debo je ka prasac ćaća ga ranija.

Ćela ti ka sestra, da joj kupim one lačice što su došle u modu, da joj nemere ni kiša ni studen, a ni bijesan momak ništa, — bome sam joj dao onim kandžilukom iz štale po ušima.

Primili smo rubine, što si nam posla, da ti osapunamo.

Kakve su ti ono košulje, veli ti mati, sve krpa na krpi, a gaće crne, kanda si šnjima čistija ravunge[2] po zagrebačkijem kućama.

Veli ti mati još, da kad pop u crkvi veli, da se valja krstit, da se krstiš ka spada, a ne da lamataš rukama, kanda tamburaš.

Kad uspišeš, vrzide, molim te, marku na kufertu a ne ka dosad bež nje, da nemam s ovom ćoravom poštaricom žuki besida i da me ne ganja po kancelariji ka šarova, neg pokaži da si gradski čojek.

Pozdravlja te tvoj ćaća
Mane

[2] njem. Rauchfang = dimnjak

MATE KANIŽARAC

Sigurno, da ga i poznate. — Bio to onizak, mršav čovječak, prešao već 35 godina, kestenjast, živi zelenkasti očica s malim brčićem.

I oženjen bio. — Ženica mu Roža dosta slična bila, omršava markantni crta lica s orlovskim primjerenim nosom.

Radili su u Gospiću. Ona prala pranje po gospockim kućama, a on bio za sve poslove uporabiv, kopao gredice, podizao nove ograde, bijelio kuće, pravio svinjce, ma jednom riječju bio za sve.

Oboje bili marljivi kao crvi i životarili u svojoj maloj kućici, na desnu ruku, kako se ide u Novi.

Jednog ljeta osvanuo petak, divni dan. — Roža ustala po običaju u cik zore, da »oberga« svoje stvari i da krene kao obično u Gospić na posa. — Danas ima da pere šenicu kod gospodara Ristovića.

Pristavila Roža već i na vatru rukačicu s vodom za kavu, pa će u sebi Mati, koji je još u postelji rka ka pandur:

— Mate brate! Ustaj! Ora je! Treba na posa'!

Mate se razbudi, protra oči, pogleda kroz pendžerak na nebo, da vidi, kakvo je vrime, pa će Roži:

— Roža sestro! koji je dan danas?

— Ma Bog s tobom! Petak — Bog te vidija! Ti baš konda si kalendar izgubija!

— Petak! Petak! Nisam danas baš nigdi naručen, svedno moram i onako u grad — sajam je — morda što posla usput natrevi. — Dajde mi, Roža, čisto pranje i vode za umit.

Roža donese, sve mu priredi i Mate se za čas uredi ka' frajla.

— Ždrknide malo kave, evo svarila sam — znaš, da je ka' rakija.

Mate brate! Ti'š na sajam! Evo ti dva vorinta, pa mi kupi opanke!

— 'Oću bome! Zašto ne bi!

— Mate brate! Znaš kako sam ji teško skucavala peruć i rintajuć po Gospiću — nemoj, Mate brate, — ako u Boga viruješ, da bi ti nji popija!

— Biž beno! 'Esi se ti obezumila! Novci su to! Ko bi tolike novce zapija!

— A nu! Eto! Ja ti prikriča, a ti Bog te duša.

Roža brzo posprеmi krevet, propra rukatku i šalice pa će Mati:

— Ode ja! Moram se paštrit! Ti, brate, popričekaj malo, rano ti je. — Kad mali Pupelin, Joso, počme blago gonit' na pašu, ispustide Dragulju, da je porene na pašu. Zaključaj vrata dobro i zatvori sve, a ključ metni zad roglja, tamo di obično mećem!

— 'Oću! 'Oću! Ne brigaj!

— Zbogom ostaj! — Ne zaboravi opanke! Dobre proberi!

— Ne brigaj ti! Zbogom pošla! — i Roža ode žurnim korakom.

Za dobru uru i Mate izrene Dragulju, metne dva vorinta u ćemer, zaključa kuću i krene na sajam.

Usput pristiže još poznanika sajmara i tako u razgovoru stiže na sajam.

Kad se našvrljao po prvoj »placi«, krene na drugu, gdje se blago prodaje, pa će najprije, konjima, pa volovima pa kravama.

Krava bilo lijepi, domaći bušica, da i' je bilo milota gledati.

I kupaca nagrnulo, najviše Zakapelci.

Mate priđe ovećoj 'rpi ljudi i vidje, gdje se jedan Zakapelac i jedan Ribničanin pogađa za lijepu kravu. — Plješću desnice jednog i drugog i nikako se nagodit. — Najzad će Zakapelac:

— Znaš što! — Eto ovo je moja zadnja! Šezdeset vorinti i peti pit!

— Kakav peti pit! — zažagoriše ljudi iz 'rpe.

— Ko bi vrag pet vorinti popija?

— Bome čokan ka' ja! — odvratit će Zakapelac.

— Biž', čoče, di je to! Vrag bi pet vorinti popija!

Vino je po osamnajst soldi — prigovorit će stari Baran.

— Bome ja! — odvrati Zakapelac, pa nastavi:

— Eto koliko vas je god tu u 'rpi, rada bi vidit tog čokana, koji bi moga sa mnom izdurat pit.

Premda je Zakapelac bio »arna« ljudina i vjerojatno, da je moga dobro potegnut — ipak moj Mate, čim ču poziv Zakapelca, nešto ga žignu, pomisli imam dva vorinta u ćemeru, razgrnu onu rpu ljudi, probi se pred Zakapelca, pa se pred njim isprsi i reče:

— Evo! Ja sam taj čokan!

Zakapelac ga prezirno pogleda, pa će Mati:

— Biž' k vragu! Moga' bi te u žep vrć'! 'Di si ti kadar sa mnom pit!

— Provaj, ako moreš! Još Zakapelci nisu do danas nami Ličanima nigdi banderu u ničem nosili, bogami neš ni ti.

Zakapelac svijestan sebe i svoje jakosti, uvati mog Matu za rukav, pa s njim u prvu birtiju »teti Šandorki«, pozva i nekoliko ljudi iz 'rpe, da budu svjedoci, kako će Matu osramotiti.

S »tetom« utanačiše, tko prvi pane pod sto — onaj plaća račun.

Uzeše svaki litru preda se i počeše piti bez išta jesti.

Spočetka išlo brzo, nu ukašnje sve polaganije.

Ređaju se sve po dvije litre, litra za svakog. Jednako piju. — Oteglo se.

Matin je položaj bio u toliko bolji, što je leđima bio naslonjen na zid, dočim Zakapelac sio prema njemu, al mu klupa nije imala naslona.

Već su kod pete litre svaki. — Oči im se već mute. Zakrvavili su. Ništa se ne govori. — Svjedoci očekuju nervozno svršetak bitke.

Dođe i šesta litra.

Zakapelac se htjede na klupi malo bolje namjestiti, pomače se, — i u to se sruši pod sto ko slamnjača.

Mate vidje to, što se dogodi kao kroz maglu, jer je i njega vino onemoglo, isceri se, pa će pobjedonosno:

— Teto! Ljudi! Vide čokana Zakapelca!

— Teto! Ja fraj od računa!

Skupiv sve sile jednom se rukom oboči o sto drugom o zid, ispravi se, ogleda se, gdje su vrata i polagano oteturа van — kući.

Teturajuć u mrak stiže i do kuće.

Roža se već vratila s posla. Umorna, a i da petroulja ne troši, pritvorila vratnicu od pendžerka, zamandalila vrata i legla — ne može zaspati — po glavi joj se vrze Mate i — opanci.

Najedamput ču udarce po vratnici od pendžerka, pa priupita:

— Ko je Božji?!

— Ja! — ču se izvana pijano-kreveljivi Matin glas.

U taj mah ciknu Roža, ko da ju zmija ujela:

— Ajme meni moja dva vorinta!

Nato će Mate izvana:

— Biž, beno! Di bi se ja za dva vorinta 'vako napija!

NJI DVA

I sastadoše se. — Ka po dogovoru. — Baš na raskrižju one putine, što vodi u Batinovac Danjinu mlinu. — Čini se, da ji goni isti posa, jer svaki od nji tegli na ramenu po meč kukuruza.

Pozdraviše se baš bratski. — Kako i ne bi! Drugovi su oni, ako i ne iz škole, a ono iz prela. — Prelci. — Našli se u prelu pred dvi — tri godine, upoznali se zavolili i pobratili. —

Oba su bila zgodna, nu svaki na svoj način. —

Markić bio iz Novog, osrednjeg rasta, crne kose i očiju. — Brčići mu istom počeli klijat pod nosom. — Ima glas ka zvono, osobito kad zapiva, a zna i onako oko cura zgodan bit, pa ga sve sreda volile. — Otac mu poginija u ratu, a on jedinac osta s majkom na malom gruntiću i tako živarkaju. —

Jursan bio iz Podoštre. — Ovisok, štrakast. — Biće, da je i on vršnjak Markićev, nu glomazniji od njega, valjda zato, što ga otac zarana poveja sobom u baziju, pa se od teški poslova razrasta ka jablan. —

I naučija uz ljude po toj baziji svakakvi vragolija i uncutarija, a kad počme pripovidat, sluša bi ga tri dana. — Vragoder, pa eto! Ima na njem, što se veli, svake tice perja, a i spravan na svakog vraga. —

I tako nakon pozdravljenja krenuše obojica k Danji mlinaru, da samelju ono malo kukuruza za palentu. —

Kad stigoše u mlin, a ono u mlinu mravinjak od ljudi, žena i cura. Svi došli, da samelju. —

Sporo ide, niska voda, veljača — najgori misec. Mlin melje samo na jedan žrvanj, a druga dva stoje — ne melju rad niske vode. — Nije vajde — valja čekati, dok dođeš na red, pa makar do preksutra. —

Umračilo. — Danja mlinar pripali lućerdicu i obisi na zid. Zasvitli cili mlin. —

Čim Markić i Jursan banuše, nasta graja, veselje, pozdravi. — Kako i ne će kad ji pozna sve i vrag, osobito cure. —

Malo pomalo razrediše se. — Stariji ljudi i žene posidaše u jedan budžak mlina, a mlađarija amo u drugi. — Stariji udarili u ozbiljniji divan o poslu, neimaštini i kućevnim stvarima, a mlađarija udarila u šalakurije, štipanje, drpanje i likačanje. —

Kad je šale, igre i vragolije bilo dosta, udariše i mlađi u pripovitke o dusima, vilam, višticam i vukodlacima. — Neko pripovida ovo, neko ono. —

Najzad će Markić:

— O ljudi! Da ste bili juče na sprovodu i podušju starog Markovine, onoga, što su mu se šalili »Švikura«, bili bi se čudom načudili. — Doša pop i sve dobro, iznili škrinju i metnuli na kola, jer je groblje malo podaleko i kad pošli, a konji ni makac. Oni konji Ive Špirelje, znate ji, ka vile. I tako pripregnu još dva Žgiričina i edva došli do groblja, a ono edno kolo, kvrc, sasu se u komadiće. —

Ljudi se zgranuli od čuda, est ubetno! I tako ga zakopali. — Kad sinoć na podušju vele stariji ljudi, da Markovina nije umra neg samo zamra i vele tražiće odma danas dozvolu, da ga iskopaju. — Vele, ako je živ zakopan, pa se ugušija u škrinji, da je sigurno, da će se povukodlačit. —

I tako, Boga mi, u početku podušja svi se zaštudirali i prepali, al u kašnje, kad je vino i rakija udarila u srdašce, bilo tu pisme i ljubljenja s curama, da me još i danas usta peku, ka da sam ji paprikom namaza. —

Mene poslali bili Jerku Čmrljinu, da odlijem bačvicu vina i rakije za podušje, a ja izabra ka malvasiju. — A esam i suvog mesa izabra ka spada. — Rebra praseća, pa potrbušine, pa pršut! A! Muke izabrat, kad u Jerka pršuta i slanine, pa kobasica, ka na gori lista. Takomi Boga! Sve se pante uleknule pod težinom. —

Markić prestade s pripovitkom. Svima puna usta vode, kad je bija divan o slanini, pršutima i kobasicam. — Sve pljuckaju neko amo, neko tamo. —

— E vidiš! Nekom daje Bog i svi sveci, ka tome Čmrljinu! Pune pante mesine, a mi se davimo s ovom nesritnom palentom i još, da je i nje — dobaci Jursan. —

— E a nu! Suđeno pa to! — Dodadoše neki od slušača. —

Pala već i duboka noć. Žrvanj se polagano i jednolično vrti i melje, neki već i zadrimali, neki zivaju i tako divan pomalo umuknu. —

Jursan se polako primače Markiću, pa će mu šapćuć:

— Ma Markiću! Tako ti Boga! El' toliko mesa u Čmrljina? Kako bi bilo, da se onako zgodno prikrademo, pa da i mi za se štogod spapčimo i brk omrsimo, a Čmrljin ne će ni opazit? —

— Est, vraže! Nemože k njemu u noći ni tica! Ima dva psa ka dva mrka vuka. Ma rastrgali bi te na komade. —

— Biž, beno! Lako zato! Samo kad nije što drugo! Vidi se, da nisi iša po svitu! Ima i za tu vriću zakrpe! —

— Kako? —

— Lako! Vide! U vom mom kožunčiću, vidiš ode, ovo ti je ušiven komad kože od kuje, kad se kucala. I sad moreš u vom kožunčiću kamo oš, ne trebaš se bojat, da će ijedan pas na te aburdat, ma ne će ni zalajat. — Što je do tog, ne trebaš se bojat! A zgodacija je! Ta njegova kuća baš na osami, ne će ni vrag znat! Ne trebaš se ti ništa bojat, ja ću to sve sam obergat, samo, da si mi ti, da mi pomožeš nosit, a sve ćemo podilit pošteno ka spada! —

— A nu! Vidićemo! —

— Nema brate tu promišljanja ni »vidićemo«, neg to samo, da mi pomožeš! Brat si mi! Prijatelj si mi! A zauvan! Niko ne će znat, neg ti, ja i Bog! —

— Pa kad bi ti to? —

— Pa sutra veče! Zašto duljit! Sastaćemo se na prelu kod tete Antuše, sutra veče i nako kod nje čijaju perje, ti dođi i ponesi pod aljincom dobru vriću i ništa drugo, a tako ću i ja! El besida? —

— Besida! —

Smišljeno, učinjeno. — Noć ka u rogu. — Može biti, da je u blizo i ponoć. — Oko kuće Čmrljinove šunjaju se dvi sjene. — Edna veća, druga manja. — Est! Nji dva. — Jursan i Markić. — Preskočiše preko palasaka. — Psi ni af. — Nađoše i škale, položiše polako na krov do badže i Jursan ode po njima ka viverica, a Markić osta doli na straži. — Jursan se provuče kroz badžu i nestade ga u kući. —

Čim se polako spuštija na pod, izvuče ispod kožunčića vriću, razmota je i poče je puniti pršutima, kulenjem, kobasicama i slaninom te napuni za čas. —

Zaveza je špažićom, podiže — oteška bome. — Teškom mukom podiže je, pa da će na badžu nazad, al vraga, vrića pretrpana, pa nemore kroz badžu. —

Što sad?! Nema tu duga promišljanja! Upali šibicu, da se snađe i na svoje veselje opazi, da s poda vode škalice doli u kujnu, a kad je već doli lako izać iz kujne. Zna da svaka kuća ima iznutra mandalo. Odmandališ polako, pa si vani. — Nu samo polako i oprezno. U prvom snu i onako svi spavaju ka zaklani, pa niko neće ni čut. — Tako je smislio Jursan.

I pođe polako niz škalice, vriću natovarija na leđa i ne diše. — Kad bija na po škalica, puče 'edan škalin na škalicam i on s vrićom pljus — pade pred sâma vrata od Čmrljinove sobe, koliko je dug i širok. —

Čmrljin ču, da se nešto štropošta, skoči iz kreveta, zgrabi kuburu, što mu na zidu više glave visila i poteče u kujnu viknuvši: »Ko je Božji!?«

— Ja, striče, pomozite ako Boga znate! — Imam evo u vrići ništo šverca, pa me džandari pognali, sakrijte me, ako Boga znate! —

— Van iz moje kuće! Nije moja kuća ni dosad 'ajduke sakrivala, ni sa zakonom posla imala, van iz oni stopa — otvori vrata uze za vrat moga Jursana i izbaci ga, a za njim i vriću s mesom. Zamandali opet kućna vrata i leže. —

Na poznati švijuk stvori se i Markić, poodmaknuvši od Čmrljinove kuće porazdiliše pošteno ukradeni plijen i rastaše se ka' braća. —

Kad je sutradan Čmrljin spazija nekolike prazne pante, uzdanu: »E! neka mu je s Božjim blagoslovom, baš me namagarči ka niko dosad!«

MARKINA SAMAR

Kasna je jesen. — Sunce počelo zapadati za velebitske vršine.

Niz obronke Lisca spušta se polagano i oprezno petorica lovaca.

Umorni su, i puške, što im vise preko leđa, čini se, da su im doteščale.

Iza njih se vuče trojica pogonića sa zakorlaćenim psima i ubijenom lovinom.

I njima je, čini se, pao umor u noge, a tovar na leđima dotežao.

U prvi suton padoše lovci pred birtiju Markine Oreškovića, zvanog »Samar«. Markinova birtija bila na glasu radi dobroga zalogaja, koji je tečno znala prirediti njegova planinka Roža, i zbog dobre dalmatinske kapljice, koja bi i bolesnika znala okrijepiti, a nekmoli umorna lovca.

Već od davnine bila je njegova birtija utočište lovaca poslije lova, a i u svako doba utočište gospićkih sladokusaca. Markina je bio već čovjek šezdesetih godina, široke ličke duše, vedra humora, uvijek spreman na svakakovu vragoliju, a natučen svakojakim anegdotama i pričicama iz života, kao tikva pešćicama. Priredio on ovaj put za svoje dobre goste i prijatelje dobru večeru.

Nije mu to bilo teško, jer ih je sve dobro znao, dapače znao, što koji od njih rado jede, a imao je i vremena cijeli dan smišljati, jer su lovci običavali još rano ujutro k njemu doći, ostaviti mu na brizi konje i kola, a u sutonu se iz lova vraćati.

— Dobra večer, striče Marko! — pozdraviše ga lovci, opazivši ga na balaturi, s koje je već po nekoliko puta izgledao — idu li.

— Bog da, gospodo! — Marko će pa nastavi: — Vidim, boga mi, i torbe pune, pa onda ne će ni na raspoloženje faliti, samo, dok se još prazni štumčići napune.

Lovci posjedaše oko obilata stola i započe halapljivo blagovanje. Kad se utaži prva glad, počeše se prazniti čašice pa zdravice i dobrom raspoloženju ne bje kraja ni konča. Dakako i Marko po starom običaju prisio u društvo, izvadio iz lijevog nutarnjeg žepa svoje ječerme čašu, koju je, za svaki slučaj, uvijek uza se nosio i prvi on nazdravi svojim gostima. Počeše se pričati šale, doskočice i pripovječice, u kojima je Marko vodio glavnu riječ i bio glavni junak.

Najedamput će jedan od lovaca Marku:

— Striče Marko! Tako vam Boga, oćete l' mi nešto po istini kazati, što ću vas zapitati?!

— 'Oću, sinovče, ovoga mi vina, sve što znam ka' na ispovidi! — odgovori Marko.

— Eto! već smo dugo dobri znanci i prijatelji, a nijedan od nas ne zna, zašto se vami šale »Samar«?

— E, dugačka je to pripovitka, pa kad smo već kod toga, neka bude, — odvrati Marko, pridiže se, donese još vina, da ne bi morao pripovijetku prekidati i otpoče:

— Moja gospodo! Nije to toliko dugačka, koliko je vražja ta pripovitka. Ono nije na stvari ništa Bog zna što, al' eto trefilo za vraga...

Bio vam ja malen klapčić, što — moglo mi je biti trinajst godina, pa me moj pokojni ćakan, Bog mu dušu pomilova, odvede u Otočac u zanat, da izučim pekariju.

Primi me u zanat neki Polde Gomerčić. Ne ćete ga poznavati nijedan od vas, jer je već poodavno umra. Bila to velika i za onda jedina pekarija u Otočcu. Ima je boga mi četiri kalfe i gazda, pa se tu radilo i dan i noć.

Dâ, moj ćakan, namjestio mene i sav sretan vratija se kući misleć, da ću ja oma, iz prve, početi praviti žemljičke i kifline i ono drugo.

Al' nije bilo tako — od toga ni divana, upreglo mene u druge posle; vuci vam ja jadan cili dan vodu, pa redi pekariju, pa kujnu, pa magazin od brašna, pa u magazin s jednim kalfom prevrći vriće brašna, da i' ne bi miši progrizli, pa cipaj drva, peri suđe, pazi na dicu i tako od ranog jutra do mrkle noći.

Nije to još ništa... Štogod ko krivo napravi, ispanem vam uvik ja krivac, a ono udri po meni. Istuci me gazda, opatrni kalfe, digod me stigni nekad štapom, nekad šakom, a najviše nogom.

Jedina mi gazdarica bila dobra ka' majka. Ne bi možda ni ona, da me nije trebala.

Bila je to lipa, jaka, gojna žena ka' grad. Mogla je imati priko dva centa žive vage, i rodila već dotle šestero dice, sve 'edno drugom do uva.

Dočepala se bila, sirota, nikakve muke u štumku, pa Bogu dušu; Bog je ne će. Kuvala i pila nike trave, što bi joj žene donosile, da, al' ne pomaže.

Kad uprla ljuta u žestoku, a ono nije druge: ajd' Markiću po babicu.

Ja po babicu, babica šnjom u kamaricu, di sam ja spava' — neznam što su radile, podugo trajalo — i kako sam kašnje sazna', prepiše joj babica, da se mora »klistirati«. Eto babice i sutradan sa svojim »raktelijama« (spravama) i opet odoše u moju kamaricu.

Ne potraja dugo, a ono odozgo meni viknu gazdarica: »Markiću, ranko, skočide amo!« Skoči ja, kad tamo, a babica će meni: »Markiću, dušo, s tetom je zlo, ako ti ne pomožeš, ode ona pod ledinu. Dobra ti je bila, a biće ti i bolja, ako joj ti budeš tia pomoći, i nikom ništa govoriti«. Ža' mi bi tete, i ja pristade na sve.

»Evo vidiš, rano, ne će ti biti teško, uputiću ja tebe samo moraš dobro paziti, što ćeš i kako ćeš«.

Babica dovati nikakvu špricu, teta se prignu, i babica poče mene u stvar upućivati.

Kad ja vidi moje buduće zanimanje, obli me znoj, pred očima mi počeše letiti sve nikakve iskrice, a ruke počeše drktati ka' u groznici.

»Nude, ranko, sad provaj ti!« — babica će. — Tija sam, Boga mi, da pobignem, al' odma se poboja, umriće teta, ako mene ne bude, privatim špricu i otpočmem s poslom. I tako svaki dan. Babica više nije dolazila neg sami ja i teta uređivali tu stvar. Dok se nisam sasvim dobro uputija, pofaljiva sam koji put, al' teta odmah ositi, da sam pofalija, pa me ona upućivala. Ranila me od to doba ka' goluba. Sve, što je bilo najbolje, dobi ja, dakako skrivećki, da gazda i kalfe ne opaze. Dodija mi i taj posa', miseci prolaze, a ja žemljičkam i kiflinima ni blizo. Možda bi bija još neko vrime izdrža, da nije bilo vražji batina. Dodijalo. Jesen se već kasna primakla. Jednog lipog sunčanog dana smislim sve u jednu, da pobignem.

Smišljeno — učinjeno.

Za sriću me poslali s kantom na bunar po vodu. Ja na bunaru ostavim kantu i put pod noge — kući.

Letija sam u početku, što sam moga', bojeć se, da me ne stignu. U Lešću me pristignuše neki drvari s kolima i povezu me do Janjča, a odavle opet pišice dalje. Prvi me suton uvati u Vukšiću.

U me se uvalija strâ. Strašiv sam bija u noći ka' zec.

Istina, nije mi bilo još daleko do kuće, možda dobru uru, al' da, vražji stra'. Okrenem li priko polja zlo, pođem li cestom još gore.

U tim mislima idući, nađe se pred jednom osamljenom kućom uz cestu. Vrata od kuće širom otvorena, vatra na ognjištu plaminja, mislim se, idem onamo, morda me prime, kad kažem, čiji sam, jer je mog ćakana, ka zgodna čovika, pozna sve i vrag.

Ja u kuću, pa ću »Faljen Isus«. — Nigdi nikoga. Ja jopet »Faljen Isus« — ništa. Kucnem na vrata od sobe —

nikoga. Vidim iz kujne škalice što vode na otvoreni tavan, a ja ni pet ni šest, već uza škalice.

Vidim na gredi više ognjišta vise dva samara jedan na drugom — ništa bolje neg' na nji zajašiti i tu prenoćiti. Ne će me niko opaziti — a biće mi cilu noć toplo. Tako i bi. Taman se ja najlipše namistija, kad upade u kuću cura, žena li, lipa, ka' lip dan, snažna, vitka u bokovima, sve se ljulja. Skide s glave kablić s vodom, pometnu ga na klupicu u budžačić, metnu svitak na policu, pa će k ognjištu, prigleda u lonac, što j' visija na komoštrama, uze viljušku pa podiže i okrenu nešto, a ono u loncu kuva kokoš.

Ja odozgo, sa samara, sve to gledam i ne dišem, da me ne opazi. Sve mi za onom kokoši curi iza zubi, gladan sam, jer osim ono kave ujutro što sam na brzu ruku ždrknija — ništa cili dan okusija nisam, a toliki put privalija. Te ta vam ženska po kući šmrc amo, šmrc tamo, sve nešto pivucka i posprema, pa povirkuje na vrata, vraća se opet ognjištu, prigleda kokoš, bocka, pa opet na vrata i sve mi se čini, da nekog' iščekuje.

Nisam se privarija. Za dobre vrtalj ure upade u kuću strojan momak, čojek, što li je.

Pozdraviše se, zagrliše se i počeše se ljubiti, sve sam mislija, da će se il' jedno il' drugo u ljubljenju udušiti.

Ja se stiska na samarima, sve to gledam, a niza me po leđima i ispod pazuva prostrujaše nekakvi žmarci, ka' da sam sija u mravinjak.

Kad se rastaviše, prinese ona dvi stolice k ognjištu, otra ji zaslanom, pritvori vrata od kuće, pa će:

— Što ti tako okasni, čekam te već poodavno, kako si i obreka, sve su mi oči ćele štrkniti od izgledanja?

— Onoga, bija bi ja i ranije rupija, nu zabavi se doli kod Bašića kuća. Tamo ka' na sajmu. Vratija se Stipurina iz Amerike. Vele donija dolara ka' blata. Svratim i ja, dobri smo uvik bili. A on se raspripovida, osta' bi ga slušajuć. Reče, da ti je i s čoekom bija u nekakvom Picenburgu prije misec dana i da ti je čini mi se pismo, što li donija. — Reče, da će i on skoro u naš kraj.

— Ne trebam ga ja, kad imam tebe, moj Nikola, u kog sam sve savila. Ne trebam ni njegova pisma, e pa ako je baš posla — neka ga — čudim se, da bi ga sad posla, kad se eto već dvi godine i ne javlja nit' što šalje. Sigurno je i on naša tamo kakvu švalerku, pa neka mu, samo kad ja tebe imam.

Nikola je pritegnu sebi i ponovno se poćeše ljubiti ka' izbezumljeni. Ona se poduprla ednom nogom o podzidu ognjišta, pa kako je Nikola oko pasa poduvatija, skočila joj kiklja, da prostite sve do kolina.

Gledam ja odozgo, — oh fina noga! Na njoj žuti opančić, plave natikačice, pa ka' snig bile čarape, ispod kolina podvezane crvenom kurdelicom.

Padoše na tu nogu i Nikoline oči, pa će:

— A! prave noge, ko' se Bogu moli, te popridiže malo jače suknju više kolina, ja se pomače na samarima, da i ja bolje pogledam, samari zavagnuše na gredi skupa sa mnom, pa pljus po Nikoli i po toj ženskoj, a mene odbaciše mam u onaj budžačić, di je voda stajala.

Moj Nikola i ta ženska jedva se dočepaše vrata, pa biž u noć.

Mislili valjda, da je vrag, potarenjak, što li.

Ja se pridignem, malo sam se i stuka, al' ništa, srića, da ne pade ozgo u vatru.

Šta ću? Čekam da se vrate, čekam, čekam, podjarujem vatru, nu nikoga. Sve mislim, ako se vrate, ubiće me. Smislim sve u jednu, uzmem moju kebu, prerežem uzicu na vratima, da ne mogu u kuću, ako se i povrate, sidem, izvadim iz lonca već skuvanu kokoš i pojedem.

Nađem još nekakav biljčić, prostrem ga u budžačić kraj ognjišta, namećem drva na vatru i zaspem...

Čim me ujutro prvi pivci probudili i čim se počelo malo daniti, a ja odmandalim vrata i put pod noge.

Kad sad doša' kući pripovidim za mog vraga tu stvar kod kuće i od onda me prozvali »Samarom« i ja osta eto sve do danas »Samar«.

— Alal' ti vjera! Ta ti baš valja! — kliknuše lovci. — Za tu je vrijedno ispiti za zdravlje našeg prijatelja »Samara«, pridoveza jedan od lovaca.

Čašice kucnuše. Započe i pjesma, koja je odzvanjala još daleko u hladnu jesensku noć.

Nakon što je došla i obligatna kava pa još litrica za sretna puta, oprostiše se lovci srdačno i prijateljski s Markinom »Samarom« do bolje zgode, koji im obeća slijedeći put, još nešto bolje pripovjediti, što još nikomu nije pripovijedao.

Lovci, veseli i dobro raspoloženi, sjedoše u već zapregnuta kola i izgubiše se u mrkloj noći, prepričavajući usput »Samarove« dogodovštine.

ŽEĐA

Vruć je srpanjski dan. — Podne je. — Sunce priprlo u tjeme, 'oće mozak da zakipi. — Prašnom cestom niz Janjče prema Kvartam spušta se apserska patrola rešpecjent[1] Mile Jengić i apser[2] Mate Buneta.

Razdrljili bluze, kape zabacili na zatiljak, halsbindu[3] utakli na lijevo rame ispod špange, a puške prebacili preko leđa onako po lovačku.

Znoj im s nosa, brade i ušiju curkom curi.

Polakše im je bilo, dok su išli popričacom kroz borik, bilo je ladovine, al' amo što bliže Kvartam a ono manje šume, grmeča više, a lada nigdje.

Bili su po službenom poslu na Janjču kod birtaša Luke Ćutića.

Dognao je iz Dalmacije dva voza vina i nešto rakije, pa je valjalo ustanoviti količinu radi poreza i trošarine.

— E ma vidište li vi, g. rešpecjent, onog vina, što Luka doveze, ka' malvasija, tako mi Boga, a rakija ka' za bolesnika. Ja eno ždrknu onu vrtaljušu ka' napršnjak, a ono ugrija po štumku ka' vatra, pa poče i za srce ujidati.

— Moj Mate! Zna Luka izabrati! Majstor je on u svem, pa i u vinu. Eto od kako ga tolike godine inšpeciram, još ne nađe kod njega bućkuriša.

Vidi li ti onog dalmatinskog pršuta, što donese, eno crljen ka' nafarban, samo mi se čini, da j' malo prislan. Evo ožedni za njim, sve mi se čini, da ću lipsat'! Da mi je bukara vode, ne bi žalija vorinta!

— I meni se evo jezik za nebo prilipi, pa Boga mi neznam oću li svatit do Kvarata. — Mate će, — pa poče sam sebe koriti — E i pravo ti je, Mate — ja benetina — — moga' sam one puste rakije ponest' u vrtaljuši, samo, da jezik skvasim e al što š, kad u Mate nema nikad pameti, kad je treba.

Razgovor opet utihnu, znoj jače procuri i preko leđa i ispod pazuva, ni daška od nikud, sva zemlja, ka' da tinja zapaljena sunčanom žegom.

Tišina podnevna, ni cvrkuta tica, samo se čuje odmjereni topot patrolskih nogu, ispod kojih se klopkajući izmiče debela prašina. Tu tišinu od vremena na vrijeme prekine po koji uzdah patrole: oh! vode! vode!

U taj mah popričacom, što siječe glavnu cestu, izbi od Bašića kuća, što se vide daleko pod gorom, dečko od desetak — dvanaest godina, noseći na desnoj ruci, prislonjeno na desnom ramenu, a lijevom preko glave držeć, omašan zemljani ćup, uperivši uzbrdo k Janjču.

— Valjen Isus i Marija! — mali će.

— Na sve vike! — odvrati rešpecjent.

— Što nosiš, mali, u tom ćupu?!

— Bome, evo, vareniku!

— Daj amo, ako Boga znaš! — i u taj mah oduze rešpecjent malom ćup, požudno prinese ustima, nagnu i poče piti, dok mu je duška trajalo, odmače, predade ćup apseru Mati, koji od požude jedva iščeka, dok je rešpecjent pio, pa i on nagnu i dobrano potegnu. Apser predade ćup opet rašpecijentu, ovaj apseru i tako to išlo sve, dok ćup ispraznište.

Nato će rešpecjent: »Dođe ti nama, mali, ka' Božje poslanje.«

Dok su pili, mali je pogledao sad jednog sad drugog s kakovom požudom piju i bi mu nekako oko srca milo, što im iznenada utaži žeđu.

Rešpecjenta začudi miran i blagi pogled maloga, te njegovo ravnodušno držanje, maši se u žep za novčarkom, da ga odšteti za popitu vareniku, pa ga priupita:

— Je li, mali, kud si ti ponija tu vareniku?

— Ovaj, znaš, pravo da ti rečem, posla me ćako, da odnesem gore onamo našem stanu za Šarova.

— A zašto Šarovu toliku vareniku? Mora, da ti ćaća dobro stoji i ima dosta blaga, kad i pse s tolikom varenikom 'ranite?!

— Nije bome, to, kako ti mišliš, nego nam se noćas dogodila neprilika. Utopia nam se noćas miš u vareniki, pa ga od naši nije ni vrag tia lizniti, a ćako veli, Rankane, odneside ti to Šarovu, a ja eto ponia.

Kad apseri čuše pripovijetku malog o vareniki, pogledaše se, počeše pljuckati, a želudac, ka' da im se prevrnu. Apser Mate, koji je još držao u ruci prazan ćup, od bijesa zamanu s njim i udari o cestu, da se ćup razletio na hiljadu komada.

Mali uz sve to osta ravnodušan. Drugo bi se dijete rasplakalo, a on ništa.

Ta njegova ravnodušnost zapanji apsere, a rešpecjent će priupitati:

— Pa zar ti, mali, ni ćupa nije ža'?

— Bome nije! — odvrati mali.

— Kako to?! — opet će rešpecjent.

— Pa tako! Nije velika šteta i onako je od prolitos bija samo na smetnji.

— Kako to?!

— Pa, znate, da vam pravo kažem, ima ćakan zimus srdobolju a aptrit[4] nam bia priko dvorišta malo podaleko, pa ćakan, da 'prostite, cilu zimu u nj obavlja nuždu, a kad je ćakan prizdravija, onda nam je ćup bija samo na smetnji.

S kakvim su čuśtvom apseri nastavili put, poslije ove druge pripovijesti maloga — možete si misliti.

---

[1] prigledník [2] financ [3] ovratnik [4] od njem. Abtritt = zahod.

VUKODLAK

Iza duge zime granulo divno proljeće. Nakon ožujskih kiša, koje su saprale plijesan sa zemlje, počela se majka priroda buditi pod utjecajem vlage i proljetnih sunčanih zraka.

Proljetni miris majke prirode, koji se osjeća ponajviše ranim jutrom i kasnom večeri opojno djeluje i na ljudski organizam, te u čovjeku budi u svakom proljeću poseban lagodan osjećaj.

Radi se na sve strane punom parom i u vrtovima i na polju — ore se, branja se, zasađuje se, a sve prati milozvučna pjesmica ševe iz azurnih visina, čarobne dvojice čobana, zvonca i klepke blaga, te stukanje i iokanje marnih orača.

Četvrtak je — lijep dan — radi se na sve strane, a mi đaci nemamo škole. Prvo mi je bilo skočiti do moje bake — čuo sam u kući, da joj pravi u vrtu gredice moj stari prijatelj Franelica.

Franelica Mataija iz Podoštre bio omalen mršav čovječuljak četrdesetih godina, siroma bio, a radio ko crv. Osobito je majstor bio u pravljenju gredica »mistbeta«, nasadima, voćkama uopće u svemu.

Mi smo ga djeca volili, ko da nam je u rodu, jer je znao pripovijedati o vukodlacima, vješticama, ajducima kao nitko drugi.

I zbilja, Franelica radi i pripovijeda, a ja se pretvorio u uho.

Odletim kući na užinu (objed), pa čim sam najbrže svršio zadaću za školu, a ja opet Franelici.

Popodne sam bio slabije sreće. I baka došla, pa i ona uz Franelicu radi. Franelica prižurio s poslom, pa samo kad-tad štogod u kratko dobaci.

I mojoj baki čudno, da Franelica, štogod se više sunce zapadu naginje, sve više žuri s poslom i postaje nerazgovorniji.

— Što je tebi, Franelica, da si umuka!? — priupitat će baka.

— Nije mi do divana, gospa majorice, rada bi, da ovo čim prije svršim, pa da zavida bježim kući.

— Kakvoj kući, Bog te ubija, pa još za dana, valjda si se žene zaželija.

— Nije taj vrag meni u glavi, gospa majorice, van još veća nevolja.

— A što, ako Boga znaš?

— Bome nije dobro! Eto zimus umra pokojni Mateša Vumić, znate onaj, što su mu se šalili »Kurain«, pa se povukodlačija i iđe po selu, da niko ni dušom ne smi danut. — O! već su ga toliki vidili na rođene oči, eno Niko Špirelja, pa Milkan Kec, pa Palkan, a preksinoć i moja Mara. Kune se na sve načine, da je on, Kurain, on, pa on...

— Moj Franelica! Nemoj bit' bena! Koga onolika zemlja potrpa, ne diže se on. To neko vas u selu straši!

— Straši vragove, gospa majorice! To se možda ne dižu oni, što su se ispovidili i pričestili i umrli kod samrtne sviće, al' Kurain umri pres toga svega, pa zato on iđe.

I tako Franelica upilio u glavu, da Kurain ide i niko mu to iz glave izbit nemože, tim više, kad je Kuraina vidila i njegova Mara.

— Gospa majorice! molim vas ka' Boga, sad ću ja ovo posvršiti, nemojte mi ni večere spremati, iđem ja, samo da za dana kući stignem.

— Bome ti si kukavica, moj Franelica! E pa kad je tako, idem ja, da ti brzo štogod spremim za večeru, pa ajde, kad si navalia.

Moja baka ode, a bila je to stara i pametna žena, i ja dobi dojam, da će ona već nekako Franelicu urazumiti, da vukodlaka nema.

Sunce nad Velebitom, još za dobro koplje, kad eto u vrt sluškinje pa će: »Striče Franelica, ajte, večera je gotova«.

Franelica, još malo poredi oko gredica, pobra alat, pa ka' vižle u kuću, a ja za njim.

U kući prostrt sto, al' ne u kujni, gdje sluge i radnici obično jedu, nego u jedaćoj sobi, gdje je već i djed major za sto prispio, da i on jede.

Major, moj djed, bio stari graničarski oficir, bojovnik iz 1859. i 1866. pa 1878., sijed, košćat, sijedi veliki brčina i kose, pa čim Franelica u sobu, a on će:

— Što to tebe, Franelica, vukodlaci gone? Stara mi eto ispripovjedi, a ti taki čo'jek, pa se i mrtvi bojiš! E moja sinja kukavico, vidi se, da nisi soldat bija ni prâ miriša, da si ti bija u Taliji, ne bi tebe Kurajini ćerali, neg' ti nji.

U to i večera na sto, dobar pileći ajmokac (juha), pa podgrijanog kupusa i mesa, što je od podne ostalo. Jede se. Stari major raspriča svoje dogodovštine iz talijanskih ratova, a Franelica ga sluša i ne trepće očima. Jelo na tenane zalijevaju dobrim dalmatincem, te tako čašu po čašu i već nji dva kod treće litre.

U pripovijetki Franelica ni opazio nije, da vani već umračilo. Tek istom iza dugo vremena pogleda van, a ono — mrak — noć.

Nešto ga ohrabrila majorova junaštva, nešto i vince, a i sram ga pred majorom pokazati se kukavicom — pričini se — ka' da mrak na njega ne napravi nikakva utiska, u to će major:

— Moj Frane! nema mrtvi vukodlaka, nego samo živi, to ti je nečija šarlatanija, pa mislim, da su to kradljivci, tako ustraše selo, da mogu lakše krast'.

— Po rane Boga! gospodin major, moglo bi to biti! Opažam ja, da je pod mojim stogom svaki dan sve manje sena! Oho! Boga mi ste pametni.

— Stara, doneside još bocu vina. E tako, moj Frane! Proša' sam ja dosta svita i po danu i po noći, ma nigdi ne naiđe na vukodlaka.

Poslije četvrte litrice raskuražio se Franelica, popi još dobru crnu kavu i oko devete ure krene kući.

Prije polaska dade mu stari major u ruke lijep mesingasti nadžak, a za pas turski nož u koricama i ode Franelica pjevajući, samo neznam, je li pjeva' što se ponapio ili od strâ.

Sutradan ujutro još oko sedme ure eto Franelice, vesel, nekako mi veći doša', istega' se, isprsio. Iz očiju mu sijeva neka radost, pobjeda, što li?

— Dobrojtro! Gdje je g. major?

— Gospodin major! Bog vam dâ, gdje čuli i ne čuli! Naputiste vi mene ko' niko moj! Pamet vam valja cile Like i Krbave.

Eto ja ono sinoć kući, kad ja blizo kuće doša', a ono pred mojom kućom čojek bel ka' snig, na belu konju, pa sve viče »mu« »mu«. Meni k'a ružno pri duši, a nekakvi žmarci kroz rptenicu ka' letrika. Kose mi tako mi Boga kapu digoše. Siti se noža, siti nadžaka, a on i konj k meni. Prekriži se ja. Zamanu nadžakom i zapita: »Svi dusi Boga vale, vališ li ga ti?« — Ništa. — Pođe opet na me, a ja nadžakom pras konja u čelo, a konj pade na glavu. Nekakva mi dupla snaga pridođe, a ja onim nadžakom po čoviku nekoliko puta kud dovati, najedamput poče on: »Ne Frane, po Bogu otac, ne ubijaj me, ne siromaši ono dice«. — Divani ko si, jer ja ubi.

Onaj razgrnu sa sebe platu, kad ko je, moj prvi komšija, što mu se šale »Ždralina«.

— A ti si to, Ždraline, zmija ti oči popila, tako ti selo strašiš i potkradaš. A' ko je ono, što ispod mog stoga pobiže?

— Ono je moj ortak Jurčina Markanov, on je svemu i krivac, on me nagovorija — a što ćeš — oskudica — sena nemam ni slamke, pa, da mi ono marve ne pokrepa — eto u što se dado'. — Oprosti mi, Frane brate, i ne kazuj nikomu, da mi sramota na obraz ne pane, a za falu traži od mene, što 'oćeš, sve ću ti učiniti.

— Diži se, gade! I gubi mi se s očiju! A rad ovoga divanićemo drugiput!

On se podiže, povuče i ono kljuse, al' kljuse se ne maknu — lipsalo. — Ža' mi ga bi u taj čas, okrenem se i odem u kuću.

Ispripovidim sve mojoj Mari, koja se devetila od čuda. Jutros bojište čisto, kljusinu je još u noći nekud odvuka' i premišlja sam noćas preko svega i odlučija, da mučim o toj stvari i da nikom, osim vas, ne pripovidim, a to sam isto i mojoj Mari prikriča'. — E što ćete — sirotinja je — nije mu zamiriti. — Pravo vi rekoste ono sinoć: »Nema mrtvi vukodlaka van živi«.

LUTRIJA

Bilo to pred rat.

Šetamo nas nekolicina Ličana, kad iz banke Kronfeld u ulici Marije Valerije (sada Praška) ispade pred nas ovisok aran čovjek, lijepo obučen ko da će u svatove. Na njem čista bijela košulja, bijela maja, crna ječerma, crni aljinac suknom optočen, crni breveneci bez šara, bijeli navlačci, crne natikače, novi karlovački opanci, a na glavi nova crvena lička kapa — a on, crno-opaljene puti, gusti smeđi obrva, ispod koji mu se jedva oči vide, smeđi brčina i propisnog »Kaiserbarta«. — Može mu biti oko pedeset.

Smrko se — mora da mu nešto ne ide u račun.

Poznat mi je po viđenju, znam, da je iz Divosela; znam dapače da mu je ime Dmitar, viđa sam ga toliko puta u Gospiću na sajmu, gdje prodaje suvo meso, slaninu i oputu.

Videć ga onako smrknuta, prvi ću ja, da ga pozdravim.

— Dobar dan, striče!

On podiže obrve na čelo, izmjeri nas od glave do pete, s nekim nepovjerenjem, pa će:

— Bog da', gospodo!

— Okle vi amo u Zagreb?!

— A okle bi neg' iz Like!

— Ma, vidim, da ste iz Like; samo neznam okle; velika je Lika.

— E est, vala Bogu, a ja sam vam tamo od Gospića, ako ste čuli za nj'.

— Ma i mi smo odanle, vaši zemljaci.

— A nu! More i to bit', pa neka naši, vala Bogu, svađe.

— A što vas amo dovelo, po poslu, il' k rodu?

— Bome vražji posa' me je amo dogna'. Znate, da nije dobro, kad sam iz one daljine amo rupija evo po drugi put.

— Što, po Bogu brate, pripovjedi, pa ako se more pomoći, ima nas, fala Bogu, pa ćemo možda odapeti ondje, gdje je zapelo.

— Dâ, neodape ovo ni vrag! Eto, da vam pravo kažem, izaša' mi ovi vrag, kako mu se ono reče, — ma ovo što se igra, pomozite mi reć'...

Mi se zgledasmo — ne znamo, što bi to moglo biti, a on se siroma uzmučio, da nam reče, pa nikako pogoditi pravo ime.

— Ma znate ovo, što se u ovoj kući igra — i pokaza na banku Kronfeld.

— Dosjeti se ja, da bi to mogla biti srećka, pa dobaci:

— Da nije lutrija?!

— Est lutrija, vrag u nju puka! — Nebilo je, da Bog dâ!

— Pa što?

— Eto izašla, pa ne će, da mi isplate.

— Ne će! Uša' vrag u nji', pa ne će.

— E to mora, da nešto nije u redu. 'Este li vi bili u toj stvari kod kog advokata?

— Ma 'esam, kod ovog našeg abukata Jovanića, pa ne će, da primi.

Vidim, da tu nešto nije u redu, kako advokat ne će stvar da preuzme, pa ću strica Dmitra priupitati:

— Striče! pa kad vam je izašla ta lutrija?

— E ima, Bogami, pe'-šest godina, al' onda mi nije trebalo novaca, a ja s onom čedulom lijepo u škrinju. Sad bi mora' prekrit ono štale, a ja čedulu u šake pa amo, a ođe mi rekoše, da ne giljta.

Ja nazad u Gospić, pa abukatu, a on ne primi neg' me uputi, da ope' idem amo, pa možda se kako nagodim.

Eto sad ope' po drugiput prasnu amo, pa ope' ništa, nedaju se ova gospoda u banki ni sedlati, sve vele negiljta, negiljta i gotovo.

— Pa, dakako, da negiljta, moj striče, trebali ste odmah doći po novce, kad je lutrija izašla, a ne sad, nakon toliko vremena, kasno je sad, jer ste promašili rok.

— Vrag će ga znat'. — A nu! Ostaću ja živ i pres toga. Upropastilo im se, da Bog dâ! A da vam, gospodine zemljače, pravo kažem, nijesam ja u toga vraga, u tu čedulu, nikad pravo ni povjerova', čim sam vidija, da na njoj piše »S e r i e«.

Nasmijasmo se od srca umovanju strica Dmitra, koga dobro pogostismo i ispratismo na kolodvor, na polasku nam se zahvali na svem i stavi nam na srce, da budemo pametni i da nikad ne igramo na lutriji.

LIČKI ORTOPED

Na komisiji sam u jednom ubavom mjestancu naše Like. — Kasna je jesen. — Mećava izvrnula ko iz rukava; izgleda kanda ne će nikad ni prestati. — U meni se pojavila neka bojazan, da će snijeg zakijati ceste, pa neš nikud nikamo, dok se prtina ne otvori. — Mjestance je lijepo i ubavo, ali na kraće vrijeme, nu na dulje, bojim se, da ne bi bilo tako lijepo i ubavo, jer nas je nekoje, koji smo iz ličke domaje pred dulje vremena otišli u velegrad, ovaj i razmazio svojim komforom, koji nam na selu fali, pa nam ovaj nedostatak za duljeg boravka zasjeni svu prirodnu ljepotu i čar.

Eto takovi smo mi razmaženjaci.

Nakon svršene dnevne službene dužnosti po ovakom vremenu ne znaš kamo ćeš, nego u — birtiju.

Tako i ja. — Svratim kod gazde Ivice, kod koga sam i odsio.

Ulazim u »bolju« sobu onu za »gospodu« i tamo se skupilo društvance, koje se dnevno poslije dnevnih službenih poslova redovito ondje sastaje na malu razonodu, dakako ne smije tu da manjka dobar zalogajčić i po koja litrica dobra »dalmatinca«.

Pozdravismo se, jer smo od prije poznati.

Za oduljim stolom sjede uvrh stola stari kotarski liječnik, do njega nadesno kotarski poglavar, pa gruntovničar, jedan trgovac, a nalijevo sudac, opć. načelnik, bilježnik i nadcestar. — Jednom riječju sva mjesna inteligencija.

Pretresaju se dnevni novinski događaji, politizira se, ali samo onoliko, koliko se u prisustvu »kotarskog« može politizirati, jer vrag nikad ne spava i, kad se dnevni red iscrpio, prelazi se na razne doskočice i doživljaje.

Tu je glavnu riječ vodio stari liječnik, čičica dobra srca i dobre duše, koji je bio od sumještana osobito poštovan, a voljen od naroda, jer je mnogom pritekao svojom liječničkom umjećom u pomoć i pomogao mu a sirotinju liječio ne samo besplatno, nego im iz svoje ručne apoteke davao i besplatne ljekarije.

Premda je bio rođen negdje u Austriji, sudbina ga prije mnogo godina bacila u Liku i on je tu Liku zavolio i iza prevrata ostao u njoj kao vjeran njezin sin.

— E, gospodo! — da vam pripovjedim, što mi se nedavno dogodilo — započet će starčić svoju dogodovštinu.

— Prije neka tri-četiri mjeseca dođe k meni u ordinaciju neki seljak čak iz Šalamunića, imena mu neznam, samo znam, da mu se šale »Cicvara«.

— Dobar dan, gospodin veličar (Feldscher)!

— Dobar dan, prijatelju! Koja sreća?!

— Ma kakva sreća! Da j' sreća, ne bi ja amo k Vami gruno mam od Šalamunića! Nesreća, pa eto — Bog Vas duša!

— Pa što te nosi?!

— Vrag i njegova mater! Doveo sam Vam evo mog malog dičačića, nešto mu ka s nogom nije u redu!

— Pa gdje je?!

— Ma eto ga pred vratima!

— Pa uvedi ga!

Uvede on sinčića, dečkića od neki 9 godina a desna mu noga kao paragraf svinuta. — Dečkić inače lijep ko jabuka.

— Pa šta je to, ako Boga znaš?!

— A eto! Dogodilo se! Vragoder, dok je još bio u petoj godini, uzvera se na krušku; grana pukla, a on s kruške ka torba pade i tako... Sutradan na nogu ni stati, a mi držali, na mladu je, pa će prirast i eto neda vrag, pa se bojim ostaće u tu nogu maćav, pa sam ga eto do Vas dotega, pa sad pomozite, Bog Vas duša; i ako Vi i Bog ne pomožete, ostade on bogalj za cili život.

— Pa gdje si dosada bio, moj čoječe! Da si odma došao, još bi mu se bilo moglo pomoći, a ovako sad će to teško ići. — Ići će! Al' ovaj mali mora odma u Zagreb u ortopedski zavod. — Tamo će mu morati nogu prepiliti, izravnati, urediti i u gips staviti i tako će morati noga ostati u gipsu tri mjeseca i onda će se istom viditi, što će biti! Al ja se bojim, moj čoječe, da ti nemaš zato para, jer to će puno koštati!...

— Bome nemam, moj dobri g. veličar! — Puka sam ja sirotinja!

— Ja bi ti od srca rado pomogao, da mogu, al ja tu sad ne mogu ništa učiniti, jer u ovom mjestu nema ni špitala ni alata ni potrebni stvari, da ja to napravim!

— Vala im, g. veličar, ka Bogu, znam ja da Vi bi uredili tu stvar, da je u Vašoj moći, e eto kad Bog neda, neda! E onda ništa neg Bog s Vami i puno Vam vala!

— I moj seljak ode. — Nastavi liječnik svoje pripovijedanje.

— Prošlo eto od toga preko tri mjeseca. — Ja na tog seljaka i njegova malog već i posvema zaboravio, kadli se jučer otvoriše vrata od moje ordinacije i unutra upade onaj isti seljak.

— Dobar dan, g. veličar! — Evo mene jope! Vi se morda ne ćete ni prisitit'; bija sam ja kod Vas ono prid tri četiri miseca s mojim malim radi one noge!

— Aha! Sjećam se! Pa jeste li bili u Zagrebu?!

— Ma kakvu Zagrebu! Goljo sam ja! Ehe! Neg dovede ja jope malog, da vidite sad.

— Uvede malog i mali uđe malko nadrckujuć na obe noge. — Pregledam, noga ispravljena; vide se još svježe brazgotine na zaraslinama. Podignem mu nogu. Noga se bez ikakovi poteškoća giblje u kuku, koljenu i koščici.

— Pa mali je ipak bio u Zagrebu!

— Ma kakvu Zagrebu! Ja sam bija Zagreb i ono, kako rekošte o-o-or-ortopedski za'od! — Ka sluša ja ono Vas zadnji put, kad bi kod Vas i dobro umerka sve, što bi trebalo, da oni u Zagrebu načine. — I ja s malim kući i kad smo došli kući, ja sve pripremim, što sam mislija, da bi trebalo, pa uzmem cipanicu i malom iznove pribijem nogu. Uzmem onda četiri šimlice, pa ufašam malom onu prebijenu nogu među one šimlice, omotam vlaknom i zalipim cilu nogu bilanjkom od jaja, pa mislim, Bogu u ruke... I tako mali leža tri miseca, pa sam mu sad skinija sve i doveja ga, da Vi vidite 'oće li ovo valjat!...

— Pa gdje ti je duša bila, da si malom jadniku mogao cjepanicom nogu prebiti?!...

— Moj g. veličar! Stisla muka, pa zaboravija ja na dušu i na sve, a reka sam i malom, ako si pravi sin svoga ćakana, malo će te zaboliti, ali za čas izdrži, zato ćeš kašnje prizdraviti, a mali meni reče: »Ne boj se ti za me, ćakane, neg ako treba, udri ti, ne ću ti ja ni zajauknut — Ličanin sam ja!« — I tako i bi. Mali mi dade ovim još više kuraže i ja cipanicom — pras! — a noga u dvoje.

Gospodo! Tako mi Boga! Pregledao sam malom nogu, ne će ostati na njoj nikakovih posljedica, zadivio me moj Likota-seljak svojom uspjelom operacijom, koja mu je ovaj put sretno za rukom pošla, tako, da ne znam, bi li i u Ortopedskom zavodu bolje uspjela.

Doktor je završio svoju pripovijetku, društvance ga pozorno slušalo, ispilo obligatnu kavicu i razišlo se.

»Kotarski« se pobrinuo, da se snijeg prokida na cestama, da promet ne zapne i tako mi je bilo moguće, da se sutradan vratim u Zagreb i ispripovjedim istiniti događaj ličkog — ortopeda...

KONDUKTER MATE

Starina, Joso Jelinić, kbr. 32 ondje ispod Kolakovice, imao malu kućicu i gruntić. — Živarkalo se. — Mogao bi on i bolje — al' eto! Podasula ga djeca kao pljeva. Ma kako i ne će! Ženio se on triputa, pa onda nije ni čudo...

Najstarijeg sina Matu bi dao i u gimnaziju. Dobro Mate učio, nu nije se imalo odakle školovati, košta to, i Mate se morade iz trećeg razreda ispisati i nauke prekinuti.

Kud? Kamo? Ode Mate u trgovinu. — Dobro mu polazilo sve za rukom i kad Mate poče svojom glavom misliti, uvidje, da ni s trgovinom ne će biti ništa, jer za trgovinu treba novaca, a on ih nema, pa biti vječiti pomoćnik, nema tu, što Turčin kaže — salameta...

Smisli Mate sve u jednu, pa se javi dobrovoljno u soldačiju. Premda nije imao propisane godine, uzeše ga, jer je bio lijepo razvijen mladić.

Kad je izmuštrao, uzeše ga kao pismena čovjeka u kancelariju, gdje je lijepo napredovao.

Izbi i rat a Mate bio sposoban i promećuran, ostade uvijek kroz sve vrijeme u kancelariji i spasi glavu.

Nakon prevrata ostavi i vojsku i javi se u željezničku službu, te postade kondukter.

Dobro je. — Dva prsta u carskoj kasi, a raditi i mučiti se mora se svagdje. Tako umovao Mate.

Jednog dana pratio Mate vlak iz Splita u Zagreb. — Vraćala se toga dana tim vlakom iz Splita od svojih rođaka gospođa Micika Žganjer, Zagrepčanka, svojoj kući.

Bila je nekoliko dana u Splitu. — Rođaci ju jedva dočekali i častili svim mogućim primorskim đakonijama, osobito ribom, koja je gospođi Miciki osobito prijala.

Promjena zraka, vode a i jela, koje je bilo pripravljano ponajviše na maslinovu ulju, djelovaše štetno na Micikino blagoutrobije i sirota dobi žestoki — proliv...

Odluči, da se čim prije vrati kući, računajući, da će proliv prestati, čim dođe opet u svoj Zagreb i na uobičajenu svoju koštu.

Nakupuje za put čokolade i iz ljekarne ublažujućih sredstava za nesretni proliv, krene kući.

Rođaci je ispratiše na večernji vlak, pozdraviše se, izljubiše i zaželiše joj brzo ozdravljenje i sretan put — i — vlak odjuri u mrklu noć...

Gospođa Micika inače bila zgodna ženica, tridesetih godina, ni visoka ni malena, ni mršava ni debela, a na njoj sve skladno, da ničemu nema prigovora.

Vlak prepun putnika i gospođa Micika jedva nađe mjesto u ovećem kupe-u trećeg razreda, gdje se vozilo ponajviše ženskog svijeta.

Žene ko žene, premda se ne poznaju, započeše odmah razgovor među sobom, stekoše jedna prama drugoj povjerenje i pričahu si svoje prilike i neprilike.

Gospođa Micika griskajuć pomalo svoju čokoladu ispripovjedi im svoju nepriliku s prolivom i još i ne dovrši pripovijetku do kraja, kad se izgubi u — klozet...

Vrati se, nastavi pripovijetku i istom što završi, opet je nestade i odbježe u klozet...

I tako sirota gospođa Micika svaki četvrt sata bježala u klozet i vraćala se.

Njezine su suputnice iskreno sažaljevale gospođu Miciku i svaka joj preporučivala »siguran domaći lijek«, koji pomaže, samo neka ga proba, čim kući stigne.

Gospođa je Micika primala savjete svojih suputnica, ali je mislila: sve je to lijepo i dobro, pokušat će sve te »recepte«, ali treba do kuće doći...

Suputnici su muškarci sve to slušali, pomalo se podsmijavali, pogledajuć jedan drugoga pa i gospođu Miciku.

U to banu u kupe i kondukter Mate.

— Karte, karte molim! — povika Mate, prilazeći svakom pojedinom putniku, oduzimljući pružene karte, propisno ih pregledajuć i bušeć.

Gospođa se Micika i opet podiže i izgubi na klozet.

Kondukteru Mati i njegovu ličkom orlovskom oku nije Micikin nestanak ostao neopažen, pa će, misleć, da se gospođa Micika sakrila pred njim, jer nema vozne karte.

— Naći ću ja tebe, tico, i u abortu, neš mi lako uteći!

Na tu Matinu primjedbu dobacit će jedna od suputnica Micikinih:

— Ne gubite duše, gospodin kondukter! Nije ona sirota otišla, što nema karte, nego je sirota obolila, da nezna sama, što bi već počela!

— Pa što joj je?

— A eto! Pripetilo se! Dobila sirota, da prostite, strašan proliv!

— Dobro, da nije što drugo! Lako zato! Pa to i nije nikakva bolest, to je lako izliječiti, to mogu i ja! — odvrati Mate.

U to se gospođa Micika povrati, dade kondukteru Mati kartu, koju ovaj pregleda i probuši.

— A vi ste, gospođo, bolesni?! — Mate će, pa izmjeri od glave do pete ljepuškastu gospođu Miciku, kao da će je kupiti, pa nastavi:

— Eto baš ču', da ste bolesni, pa ako želite, ja Vam mogu odma' pomoći.

— Pomozite, ako Boga znate, već sama neznam kaj bi počela!

— 'Oću zdrage volje! — Izvolite sa mnom, gospođo!

Micika ga veliko pogleda, pogleda svoje suputnice, sve ne vjerujuć u Matinu pomoć.

— Ajte! Ajte! gospođo, ne bojte se, možda pomože! — povikaše Miciki suputnice i Micika se uputi za Matom.

Mate povede gospođu Miciku u prazan polukupe drugog razreda i reče joj:

— Legnite, gospođo!

Gospođa se Micika skanjivala gledajuć nepovjerljivo u Matu, Mate nastavi službeno:

— Ma, legnite! Ne bojte se ništa!

Sirota gospođa Micika leže na prazno sjedište polukupea još uvijek nepovjerljivo netremice gledajuć u Matu, koji je stajao na vratima kupea u lijevoj ruci držeć kliješta za bušenje karata, a u desnoj goreću službenu željezničku lampicu.

— Dignite, gospođo, suknje! — povika Mate.

— Kaj hočete od mene! — povika i Micika.

— Ma, ništa gospođo! Ne bojte se! Ja sam državni službenik, pa se ne trebate ništa bojati! Samo Vi dignite lijepo suknje!

Sirota gospođa Micika okuražena ovom Matinom izjavom podiže suknje, našto Mate poče prama njoj jednolično mahati svojom lampicom.

— Pa kaj to delate? — upitat će gospođa Micika.

— Ništa, gospođo! S ovom lampicom ustavim ja svaki vlak, dapače i Orient-expres, možda ustavim i Vaš — proliv...

LOV NA MEDVJEDA

Prebaciću se ovaj put s onu stranu starca Velebita na našu »Ličku rivijeru«, da Vam ispričam, što se dogodi jednom mom školskom drugu i dobru prijatelju iz Ličkog primorja.

Bili smo još od malih nogu dobri prijatelji, dok smo odgajani u senjskom konviktu »Ožegovićianumu«, a takvi smo ostali i na sveučilištu u Zagrebu.

Poslije svršenih nauka sudbina nas razdijeli. — On se dade u bosansku službu kao upravni činovnik, ja ostade u našoj metropoli.

Sastasmo se iza prevrata slučajno obojica na službenom putovanju, poradovasmo se, što se iza toliko godina opet nađosmo s glavom na ramenu; povratismo u razgovoru stare uspomene i ispričasmo si svoje životne doživljaje.

Navrnuh razgovor i na lov, jer malo koji Ličanin da nije zaražen lovačkom strasti, pa tako i moj prijatelj, nazovimo ga Vicko Šegota, poče svoju pripovijetku, koju je doživio kao lovac u Bosni.

U prvi se čas malo začudih, da Primorac može biti lovac, jer sam držao da Primorac može biti dobar ribar, ali lovac i to još na medvjede — nikako...

Moj me prijatelj Vicko eto o tom razuvjeri i donašam Vam evo njegov lovački doživljaj.

— Kako znaš, — započe on, — posvetih se upravnoj struci i dadoh se u službu ponosne Bosne. — Bio sam namješten u jednom zabitnom kotarskom mjestu. Služba mi nije bila teška niti sam bio preopterećen poslom, pa mi je za razonodu ostajalo dosta vremena. — Našao sam i nekoliko službenika — kuferaša, sprijateljio se s njima, pa ne znajuć čim bi za vrijeme dokolice vrijeme ubijali, bacismo se na lov. — U prvo se vrijeme poželih komadić mora, pa onako, da mi je bar kakav kanjevnik ili mreža, pa makar i samo ostve, da mogu onako kog kanja, lokardu, sardelicu ili makar muškardina uhvatiti, e to bi bio užitak; a ovako sve ostade pri pustoj želji i nije bilo druge nego s njima u lov na zeceve. — Pribaviše mi pušku, odijelo za lov, patrone i tako postade ja silom prilika lovac. U početku nijesam nalazio osobitog užitka u tom, nu kasnije me lovačka strast sve više i više obuzimala i tako nakon nekog vremena postadoh uistinu strastven lovac.

Kad sam od svoje plaće već nešto uštedio, prvo je bilo opskrbiti se svim mogućim lovačkim potrepštinama. Nabavi dobru pušku, odijelo, čizme i opanke, torbu, termosbocu, dobre pse — zečare, pa kad sam samo malo vremena uhvatio — prvo je bilo — u lov na zečeve, srnjake, a kasnije i na divokoze.

I tako to išlo u svim mjestima moga službovanja.

Za vrijeme rata postado već »gospodin predstojnik« i bi premješten u poveći gradić naše dične Hercegovine. — Bio sam sretan i zadovoljan, da sam se riješio manji mjesta.

U mom je novom službovnom mjestu bio običaj, da su kotaru dolazili svake srijede seoski muktari i predstojniku referirali sve prilike i neprilike, što su se zbile u dotičnom mjestu u minuli osam dana. — Kako mi se lov neprestance motao po glavi, pade mi takovom jednom prilikom na um, pa zapita jednog od muktara: »Je li, Boga ti, Meho, ima li tamo u tvom hataru što lova?«

— Ima, vala, gosin predstojniče, što zaželiš!

— Ima li zeceva?!

— Ima, vala, ko na gori lista!

— A ima li srna?!

— Ima, vala, gosin predstojniče, al pomanje neg zeceva!

— Ima li divokoza?!

— Ima i nji, vala!

— Ima li još čega?!

— Ima, vala, gosin predstojniče, svega šta zaželiš, pa makar i medvida, eto!

— I medvida?!...

— I medvida!

— A šta ti misliš, 'nako, bi l' ja mogo ubit medvida?!

— Bi, vala, šale, samo eto, da dođeš, i vala, ako ga ne ubiješ, eto višaj me nasrid čaršije.

Moram priznati u taj se čas porodi u meni neka želja za slavičnosti. — Oho! medvjed — nije šala, pa kad novine donesu vijest: »Vicko Šegota, kot. predstojnik u M. ubio medvjeda«, a moji zemljaci budu to čitali u novinama, koliko će mi numera poskočiti i ja u cijeni kod njih porasti, jer do tada nijesam čuo, da bi ijedan Primorac ubio mačku a nekmoli medvjeda...

Takove mi misli u taj čas sunuše kroz glavu.

— Slušaj Meho! Eto danas je srijeda, ja ću doći u tvoje selo u petak, a ti sve spremi, pa da vidimo, što će biti...

— Nebriga te, gosin predstojniče, samo ti dođi i treba, da dođeš, a moja je briga sve drugo!

Rečeno, ugovoreno. — Osvanuo petak i ja se uputim u Mehino selo, uzeo sa sobom starog lovca mog prijatelja natporeznika Jedličku.

Meho nas svečano dočekao sa svojim ljudima — lovcima i konjima — samarnjacima i krenemo uz brdo u planinu.

Iza neka dobra dva sata tegobna veranja nađosmo se na gorskom proplanku obraslom crnogoricom i bukvom.

U meni i mom prijatelju Jedlički nekakvo svatovsko raspoloženje. — Sve mi duša kipti od radosti. Meho nas, kao stari lovac ili bolje rekuć krivolovac »štanda« razumno. Najprije postavi natporeznika Jedličku meni desno na jedno deset koraka, ostale isto tako daleko jednog od drugog na desno od Jedličke.

Meni na lijevo na deset koraka odredi Meho sebi »štand«, a od sebe na desno opet postavi dvojicu dobri lovaca. — Sve uputi na najveći oprez, priđe k meni, pa će mi:

— Ti ćeš, gosin predstojniče, evo ode iza ove bukve i sad kako bilo da bilo, medvid mora na tebe treviti. — Uze zatim iza pasa svoj lovački nož i zabi ga u visini moje glave u bukvu preda mnom.

— Što to Meho?! — upitat ću.

— Ništa, vala, gosin predstojniče, neka ga tako, znaš vala, ako bi ti došlo do tisna, da ti je pri ruci! —

Meho se poslije toga udalji na svoj štand, dade znak, da se psi puste, i nasta neko vrijeme mir.

Gledam u zabijen nož u bukvi, a u ušima mi još zuji Mehina primjedba: »ako bi ti došlo do tisna, neka ti je pri ruci.«

Neka tjeskoba poče mi dušu stiskati i ne samo da osjećam nego svojim vlastitim ušima slušam jake udarce vlastitog srca.

Skrenem očima po okolišu, nu oči mi se same svraću na zabodeni u bukvu nož i kolikogod se silim, da ga ne gledam, oči mi se same na nj svraću.

Slušam udarce srca i nastojim, da se od uzbuđenja smirim i utaložim. I izgleda da mi to polagano polazi za rukom. — Smirujem se.

Nedugo iza toga začu se štektanje pasa i u taj mi se čas učini, da me onaj nož iz bukve ubode u srce. — Srce mi se stegnu, tjeskoba se opet pojavi u duši i osjeti, kako mi se ispod šešira preko čela i sljepoočica skližu prve kaplje znoja.

Pogledam preda se na otprilike stotinu koraka preda mnom ukaza se — medvjed — velik ko vo.

Grčevito stisnem pušku, mehanički ju podignem na oko, desna mi ruka na otponcu i dobro pušku pritištem na rame, nu lijeva mi poče po malo treperiti i oko medvjeda, koga sam na oko uzeo praviti male kolobariće i nikako se umiriti ne može, da medvjeda mogu uzeti na vizir puške.

Medvjed polagano upravio ravno na mene. Vidim da bi bilo nezgodno pucati — još je daleko — puštam ga

bliže držeć ga na oku — ne vidi me — već je na pedeset koraka — lijeva ruka s cijevima pravi još veće kolobare nego prije — znoj me oblijeva — srce lupa, ko da će prsa razbiti — medvjed na trideset koraka već — ljevica otkazuje poslušnost — pamet mi staje — u taj mah čujem hitac — i stropoštam se bez svijesti na zemlju...

Vjerni Meho videć, da se medvjed bliži njegovu gosin predstojniku i da ovaj ne puca, opali iz svoje šešane nanišaniv dobro na medvjeda, svali ga svojim hicem, a videć da u isti čas pade i gosin predstojnik, doleti kao izbezumljen k meni misleć u svojoj prostodušnosti, da se olovo nekakvim slučajem od medvjeda odbilo i mene pogodilo, raskopča me, prizva svijesti i kad vidje, da mi nije ništa, zahvali Alahu iz sve duše.

Ispripovijedi mi ukratko sve, kako se zgodi. Vidje ja, da je medvjed ubijen, da u blizini nema nikoga a znajuć, da mi je Meho privržen kao pseto, izvadi sto kruna, pruži i Mehi kao dar, rekavši mu:

— Reci, da ga ubi.

— Ni briga te, gosin predstojniče!

— Meho! Žedan sam, ima li ovdje u blizini izvorvode?!

— Ima eto, tu u gustižu veliko vrelo, ja ću ti doniti!

— Evala Meho! Sâm ću otići!

Ja na vrelo, Meho se vrati medvjedu, kod vrela nađoh natporeznika Jedličku, koji je bio zabavljen pranjem svojih gaća.

I ja sam moje dobro oprao, spremio ih mokre u »Rucksak« i bez gaća se kući vratio.

Nikad više nijesam bio oduševljen za lov na medvjeda, niti sam više išao, akoprem i danas još kruži po M... pripovijetka o mom junaštvu i ubistvu medvjeda, koju je Meho zgodno iskitio i moje junaštvo uzveličao, da spasi dobar glas svog gosin predstojnika.

TELEFON

Obojica su bili »juratoši«. Marko sin »kršne« Like, a Bora sin Bosne »ponosne«. Našli su se na zagrebačkom sveučilištu za burnog Rauchova režima.

Mladi, zdravi, puni ideala, dobro situirani, a obojica dosta stasiti i lijepi, svaki na svoj način.

Marko bio osrednjeg stasa, okrugla lica, crni gusti obrva, crni veliki prodirni očiju, visoka čela, a ispod nosa istom počeli nicati mali crni brčići.

Bora bio visok, krupan, dugoljasta pravilna lica, plave bujne kose i očiju, iz koji je sijevala blagost i dobrota.

Obojica bistri i duhoviti, veseljaci, pa zbog toga i od kolega voljeni.

Našli se, zavoljeli se baš drugarski i združili se. Rijetko ih bilo vidjeti jednog bez drugoga, čini mi se, da su zajedno jeli i stanovali.

Mnoga je cura videć ih onako stasite i zgodne, bacila pogled na nji s prigušenim uzdahom, a oni svijesni sebe, svoje mladosti i ljepote uzvraćali su sa smiješkom te poglede i ubirali poljupce i cvijeće, gdje su stigli...

Režimski progoni prisiliše ih, da emigriraju i odoše na praško sveučilište.

I tamo ostaše nerazdruživi prijatelji.

Završiše obojica nauke i doktoriraše, al' u to izbi svjetski rat.

I sudba ih razdijeli. Marka Jelačićevcima, a Boru Bosancima.

Nađoše se istom obojica živi i zdravi poslije prevrata u Zagrebu.

Što sad? Treba se osoviti na svoje noge. To im se pitanje motalo po glavi i dogovoriše se, da se posvete obojica advokaturi i da otvore zajedničku kancelariju.

Stupiše odmah u sudsku, pa advokatsku praksu i nakon položenog advokatskog ispita evo ih kao mladi advokata.

Najmiše prostorije u centrumu grada, namjestiše dvije sobe i predsoblje ne žaleći troška i otvoriše kancelariju.

Prvi dan nikoga, drugi dan nikoga i obojica se malko zabrinuše i uznemiriše.

U svojoj lakomislenosti zamišljali su, da će obzirom na njihovu društvenu obljubljenost prvi dan klijentela nagrnuti iz cijelog Zagreba. E he! stani bato! Nije to zubna ordinacija, gdje cure i žene lete mladim neženjenim zubarima, makar i ne trebalo zubima popravka, ne bi li koga ufaćkale.

Advokatska kancelarija je to, gdje ima advokata i od glasa, ko na gori lišća, pa svaki čuva svoju klijentelu.

Osvanu i treći dan. Sumoran, kô što je bilo sumorno i u duši mladi advokata.

Već deset sati i nikoga. Obojica se zgledavaju i sve se jedan drugom ne usuđuje ni u oči pogledati, kô da je jedan drugome kriv, što nema nikoga.

I od jednom čuše se na stubištu nečiji koraci.

Bora skoči u predsoblje, pogleda kroz okance na vratima i videć, da je došljak uperio korake prema njihovoj kancelariji, viknu Marku:

— Sjedaj za sto, eto klijenta!

Marku se lice razvedri, sjede brže stolu, zgrabi slušalicu od telefona pa poče u telefon govoriti:

— Da, da, gospodine ministre — dobro, dobro — hoću drage volje, gospodine ministre, kako to ja Vami, gospodine ministre, ne bi učinio — a dakle ste ono potpisali, gospodine ministre, — e mnogo Vam hvala, gospodine ministre, — e dobro — sutra navečer — u Esplanadi — dobro — zbogom — moje štovanje i preporučujem se, gospodine ministre.

U to je Bora dopratio došljaka pred Markov sto i shvatio gest Markov, kako pred klijentom hoće da pokaže kako njihova kancelarija ima čvrste veze i s ministrima. Gospodin je slušao Markov razgovor u telefon i sve nekako čudno se ogledao. Kad je Marko položio slušalicu na aparat, skoči uljudno, pozdravi gospodina i zapita ga »službouljudno«:

— Čim mogu služiti?

Gospodin se nakloni, pa sve nekako otežući, a sve gledajući u telefonski aparat istisnu:

— Ma hvala, gospodine! Ne trebate ničim služiti, — nego došao sam, jer su me od pošte poslali, da Vam ukopčam Vaš telefonski aparat u gradsku mrežu.

MJESEČAR

(U spomen prijatelju M i ć i A n i ć u)

Došao pokojni Mića jedne zime iz Beograda po poslu u Zagreb. Dakako po običaju obavijestio od prijatelja nije nikoga, nu pročulo se — došao Mića!

Prvi, koji je vijest o dolasku Mićinu proturio, bješe konobar iz »Esplanade«, gdje je Mića redovito odsjedao. Prvima, kojima je vijest donio, bili mi njegovi najbolji prijatelji.

— Pa gdje je Mića?!

— Eno ga spava još!

— Budi ga!

Rečeno, učinjeno i za po sata čekanja, sađe Mića u kavanu kao uvijek vedar, nasmijan, duhovit.

Nasta ljubljenje, zdravljenje, prepričavanje.

Istom najbolje sjeli i počeli prepričavati zgode i nezgode, priče i viceve, kad najednom približi se jedan gospodin pa će:

— Pardon, g. Mića, molim samo na jednu riječ.

Odoše za drugi sto — gospodin vadi iz žepa neke akte, vjerojatno kakvu molbu — stisli glave, šapuću, Mića katkad pogleda na nas, prevrne očima, vidim da ga taj gospodin gnjavi i za nedugo rastaše se, pozdraviše se.

Mića prisjede k nami, nastavismo prepričavanja, kad opet dođe konobar, pa će i on:

— Gospodin doktor, izvolite na telefon!

I opet se Mića diže i nema ga zadugo nazad.

Mi ljuti, što nam ga zovu, otimlju, jer s njim nam je bio svaki čas dragocjen.

I evo ga! Znojan, crven, sigurno je bila važna stvar.

— Oprostite, ljudi, moram banskoj upravi!

— Konobar, platiti, naručite auto! — i odjuri.

Dogovorismo se za sastanak navečer.

Došla jedva i večer. Sastali se. I opet u stare šalakurije.

Zavuklo se duboko u noć. Noć nam prekratka. Rastanak.

Urekosmo opet sastanak za drugu večer. I noć nam opet prekratka.

Treću večer Mića se vraća u Beograd. Neispavan. Teško mu, da se rastajemo, e al' što će — mora bit' — jer ga čeka preksutra rasprava kod suda u Beogradu — brani nekakvu budalu — taj uzeo iz nečijeg stana nekakvo zlato i pare, ono nije ga niko vidio, — al' to zlato i te pare, nije budala znao sakrit', pa eto.

Kupio Mića kod Putnika i kartu za spavaća kola u manjem kupeu sa dva ležaja.

— Gospođice, je li drugi ležaj već prodan?

— Nije, gospodine doktore!

— Nemojte ga ni prodati!

— Moram, gosp. doktore, ako tko zatraži, jer i onako imam još samo tri ležaja za prodati.

— E pa dobro! — Zbogom!

Došlo vrijeme odlaska. Ispratismo ga na kolodvor.

Usput uzdahnu Mića, pa će:

— Uf! samo da ne bude drugi ležaj zauzet!

— Pa zašto? — priupitat će jedan od prijatelja.

— Ma da se mogu komodno i bez brige ispavati, a ovako nikad ne znaš, s kim zajedno putuješ, pa te može i opljačkat', ubit' i tako.

Mi pred spavaća kola, nađosmo i taj kupe, kad al' u njem već nekaki čičica, Beograđanin, trgovac. Sve to za čas razabrasmo.

— Dobra veče!

— Dobra veče!

— Dokle Vi, čiča?! — upitat će Mića.

— Za Beograd!

— A Vi?!

— I ja! — Smrče se Mića i vidim, da mu je nepravo.

— Slabo ste pogodili, gospodine! — Čiča će promjerivši Miću.

— Što slabo?!

— Slabo ćete noćas spavati!

— Zašto, čiča?

— Pa, da Vam pravo kažem, ja Vam 'rčem po celu noć, kô da drva pilim, stara bolest moja i nikako se odučiti od toga. Žena mi se zbogradi toga od mene i razvela.

— Ne mari, more! — Mića će pa nastavi:

— Mlad sam ja! Imam dobar san ka' žandar. Kad zaspem, da me je baciti u vodu, moj čiča, ja bi se utopio, a ne bi se probudio.

— Ako! Ako! — Čiča će.

Nasta mala pauza u razgovoru, Mićini naborâ s čela nestade, lice mu se nekako razvedri, a to je kod njeg' uvijek bivalo, kad mu je kakva vragolija na um pala, tako i ovaj put, pa će čiči važno:

— Vidim, čiča, da ste pošten i iskren čovjek. Ispričaste mi pošteno Vašu grješku — uzeo bi drugi kupe, al' sve je rasprodano. Kad ste Vi prema meni bili iskreni, savjest mi nekako nalaže, da i ja budem prema Vami iskren. Ono zapravo moja stvar i nije grješka, nego tako se sa mnom rodilo, valjda Bog tako naredio, što li.

Vidite, čiča! Vani je mjesečina kao dan. Mene uža kojiput onako mjesec povesti. Molim Vas, čiča, kô što se Bog moli, ako bi vidili, da me mjesec povede, pa da pođem van kroz prozor ili na vrata, nemojte me buditi, ako Boga znate, moga' bi se strovaliti pod voz, pa me voz pregaziti. Nego pustite Vi mene, neka on mene vodi, kud 'oće, on će mene opet nazad dovesti, da mi se ništa ne dogodi.

Čiča zinuo kao som u Miću i sasluša ga netrepimice kao u čudu, a sve mu nekako slina kroz jabučicu i u grkljanu kao da zastajkuje.

— Ono more! slušo sam, da u svetu ima toga, al' eto u ovo moji blizu šezdeset godina, ne dođe nikad u priliku, da se o tom na moje rođene oči osvedočim. Pa neka bude! Ne bojte se! Eto, povede li Vas, krsne mi slave, eto, ne ću ni da mrdnem.

Ču se znak za odlazak, mi se oprostimo s Mićom, oni se obojica počeše svlačiti i vlak krenu.

Kad sam se nedugo zatim sastao s Mićom u Beogradu, priupitah ga:

— Je li, Boga ti! Kako se svršilo ono putovanje s čičom iz Zagreba?

— Dobro! — Upalilo! — Ja zaspo kô jazavac u zimskom snu. Probudi me kondukter na beogradskom mostu. Pogledam na donji čičin krevet, a on već sjedi, izgleda mi nekako jadan, bolan, neispavan.

— Dobrojtro, čiča! — Kako je? — Kako ste spavali?

— Pa niste ni 'rkali, bar Vas nisam čuo!

— Kaki spavao! Kaki 'rkao! Đavolsko mi je svanulo jutro! Oca li Ti Tebi i Tvom mesecu!

— Šta, čiča, po Bogu brate! Šta bi?!

— Ništa! Ono znaš! Sinoć mi ispriča onu Tvoju grešku, a ono kad Ti zaspa, useklo mi se to u glavu, pa nikako iz glave van. I kad vidio, da nemorem da zaspim, a ja stalno pazi, kako će mesec, da Te povede — i tako eto pazeć — osvano, da nisam ni oka sklopio.

LIČKA MAJSTORIJA

Osvanuo lijep lipanjski dan. Sunce odskočilo iza brijegova za dobro koplje i obasjalo svojim tracima malu seosku crkvicu, koja se izdigla nad ubavim seocem kao bijela kokoš nad svojim pilićima.

Nedjelja je.

Seoskom cestom, putinama i puteljcima sa svih strana grne muško i žensko, staro i mlado k velikoj maši, a ujedno da i u butigi nabavi razne kućne potrkušice.

Pred birtijom Mateše Svetića, koja se stisla nedaleko crkvice, među stare hladovite lipe, oko velikog kamenitog stola, posjedalo nekoliko ljudi razne dobi.

Rakijaju. — Puše. — Pljuckaju.

Vodi se razgovor o teškim vremenima, porezu, ljetini i seoskim dogodovštinama.

U to iz »butige« Matešine pristupi ovoj rpi ljudi arna ljudina četrdesetih godina, Dujčina Asić.

Razgovor se za čas prekide i nasta zdravljenje.

Izgleda, da je Dujčina bio rado viđen i štovan od svojih suseljana.

Bio to bistar i razborit čovjek, koji je po radu obašao Slavoniju, Prajsku, Belgiju, pa čak i Ameriku i tako radom privredio i lijepu kućicu i desetak rali zemlje.

Ponudiše ga rakijom, našto i on prisjede i razgovor se dalje otpoče.

— Ima li kaki novosti Dujčina? — priupitat će stari Jurica.

— Pa baš ima i nema! — dobaci Dujčina, pa nastavi:

— Eto baš malo prije dobi pismo iz Slavonije tamo od Vinkovaca od Periše Čalakanova, što se tamo odselija, da uslid ovogodišnji kiša tamošnje bare rodile u mrtav, pa da ne bi bilo zgorega, da se nekoliko naši ljudi odavle krene tamo na kosidbu, veli, zaradili bi lipi novaca.

Sve mislim, da i sâm odem s par zgodni ljudi, jer u današnjim teškim vremenima teško se dolazi do krajcara.

— Boga mi, ta ti valja! — oglasi se više ljudi.

Dogovori se njih petnajstorica, odmah obavijestiše pismom Perišu, da ih dočeka i krenuše u Vinkovce pod vodstvom Dujčinovim.

Periša ih u Vinkovcima dočeka i odvede malo podalje od Vinkovaca do livada Morica Goldsteina, imućnog vinkovačkog gazde.

Za malo vremena stiže u kočiji i gazda Moric.

— Zdravo ljudi! Jeste li voljni, da mi pokosite ove livade — Moric će — i zaokruži rukom pokazujući granice livada.

Veliki bijahu to kompleksi.

Ljudi počeše mjeriti, ogledavati, pogledavati se, dogovarati i nakon podueljeg razmišljanja pristupi Dujčina Moricu, pa će:

— Esmo, gazda, voljni, samo ako se nagodimo!

— Pošto ćete na dan kositi? — Moric će.

— Ne radimo mi na dan, već »napopriko« — odvrati Dujčina.

— Tim bolje! — otpovrnu Moric.

— Pučina je to! Ima tu vražjeg posla! — Dujčina će. — Nego znate šta. Da ne bude ni vami ni nami krivo, oće li vam biti čudo četiri iljade dinara.

Moric pogleda na nebo, na livadu pa na ljude. — Vrijeme se počelo mutiti, pa se pobojao, da mu sijeno ne bi u otkosima pokislo, sve mu to munu glavom, pa će:

— Za koliko dana mislite vi to posvršiti?

Dujčina pogleda ponovno po livadama, pa po ljudima, podiže kapu na zatiljak, počeša se po glavi, pa će gazdi:

— Boga mi, gazda, pučina je to, trebaćemo dobri petnajst dana.

Moricu se učini rok podugačak, a naplata dosta velika, pa će rutiniranom trgovačkom sposobnošću:

— Znate šta, ljudi! Dobro! Ovako ćemo se pogoditi! Ako vi meni livade pokosite za deset dana, platiću vam 4000 dinara, ako ne — a ono nikom ništa.

Dujčina pogleda po ljudima, zabezeknu se, nije se nadao ovako uvjetnoj pogodbi, promisli malo pa odvrati:

— Dobro gazda! Pristajemo! Danas je ponediljak, počimljemo u podne, to znači, da moramo biti do drugog četvrtka u podne gotovi.

Desnice Moricove i Dujčinove pljesnuše u znak pogodbe i pogodba bje sklopljena.

Moric sjede u kočiju i odjuri prašnom cestom.

Sa strane Dujčinovih drugova, počeše padati prigovori, da je nemoguće u to kratko vrijeme tolike komplekse košanice pokositi, te da će se izmučiti i to baš u badava i utaman.

Dujčina ih s podsmijehom slušaše, pa će odjednom:

— E, baš ste benčine! Kako ne bi za to vrime pokosili! I s lakoćom. Zaboravljate, da je cilu noć misečina. Poprivatićemo i noćom kositi, jer je s jedne strane lakše kositi zbog rose, a s druge strane, ne će nas ubijati vrućina, pa kad nas petnajstorica ovaki lavova, ne bi bili gotovi u deset dana, e vala, ne bi bili vridni, ni da smo sinci naše kršne Like.

Dujčinovi drugovi uvidješe pametno njegovo rezonovanje i zašutiše. Dođe u to podne, dotle su kosci kose naklepali, nabrusili i uz pomoć Božju kosidba započe.

Radilo se punom parom uz male dnevne odmore za najveće žege. Osmi dan ujutro doveze se Moric, da vidi što će biti i kad vidje, da će kosci svojoj obavezi u urečenom roku udovoljiti, premda mu je drago, da još za lijepa vremena uteče sa sijenom u stogove, ipak mu se smrče pred očima, jer uvidi, da će morati platiti 4000 dinara, smatrajući tu svotu daleko pretjeranom.

U to mu glavom sunu zgodna namisao. Pod njenim dojmom pristupi smiješeći se tobože od zadovoljstva koscima, pa pozdravivši ih kliknu:

— E baš ste ljudi od riječi! Vidim, da ćete riječ održati, a da znate da sam uviđavan, poslat ću vam ujutro gospodski ručak. — Rečeno — učinjeno.

Deveti dan ujutro dođoše dva Moričeva momka i sluškinja i donesoše tri velike zdjele gulaša s krumpirima, bijelog kruha i nekoliko litara vina.

Naši kosci željni tople hrane, prihvatiše žlice, pa udri pohlepno po gulašu, zalijevajuć ga dobrim vincem i za čas ih isprazniše. Polijegaše malo u hladovinu, da se odmore i nastaviše dalje kosidbu.

Ne dugo vrijeme iza kako su počeli kositi, jedan kosac iz sredine ustavi košnju i izgubi se za bližnjim grmom.

Drugovi ga pričekaše, ne htijući remetiti reda i kad se za neko vrijeme povrati, uđe u red i počeše dalje kositi.

Malo — malo ustavi košnju drugi kosac i izgubi se za grmom. Vrijeme prolazi, a košnja se poče zaustavljati.

Istom što se onaj drugi povrati, započe ponovo košnja, dok ju opet ne ustavi treći kosac, pa se izgubi iza grma, pa Dujčina, pa četvrti, pa opet prvi i svi počeše osjećati u želucu neugodno stanje i neprekidno tjeranje za grm. — Dujčina odmah uvidi, što je.

— Proliv! ljudi, svetoga mi Boga! Potraje li ovo vako dalje, izgubišmo četri iljade dinara, matere mi Božje! — Neg' znate, ljudi, šta? Ovo nije ništa drugo neg' židovska viškalija! Vidija on, da ćemo bit' gotovi, pa usuo nekog vraga u jelo, samo da nas na 'vaki način spriči, da ne budemo gotovi.

Al' ako je on mudar, nismo ni mi iz benasta kraja! Znate šta? Da ne gubimo vrimena vako ćemo: svi gaće doli!

Drugovi se nasmijaše dosjetljivosti Dujčinovoj, pohvališe mu pamet, koja ga ni u ovoj teškoj prilici ne iznevjeri i bez daljnjih smetnja nastaviše kosidbom.

Pred večer devetoga dana dođe ponovno Moric, da vidi rezultat svoje smicalice, veseleć se u duši sigurnom njenom uspjehu, nu vidjevši golokrake Ličane, kako mirno i dalje kose štrcajuć po malo iza sebe — smrče mu se pred očima — okrenu se i pobježe posramljen, uvidjevši, da Ličane ne može ni Židov nadmudriti.

ZAKAPELCI

Došlo nji jedno desetak u Otočac na sajam. Dognali na prodaju lijepa blaga. Krava i volova, da ih je bilo milina pogledati. I cijene nijesu bile visoke, jer baš u to doba nekako pala cijena blagu, pa za kupce nastala »puna šaka brade«.

Sajam velik. — Pristiglo ljudi sa svi strana, pa se trguje, kupuje i prodaje, da je milota. Vika, žagor, dlanovi desnica radi pogodbe pljeskaju, daje se kapara, odvode kupci blago s blagosovom prodavača i pije obligatno likovo.

Četiri ure popodne. Ljetni je dan. Sunce još visoko, a Zakapelci prodali sve, što su dognali.

Puni su novaca. — Sastali se, da se radi povratka kući dogovore što će i kako će, i najzad zaključili, da se iz Like izgube pješice i da ne svrate na se pažnju onih, koji znadu ovake pretrglije na zgodnu mjestu dočekati i opljačkati.

Smišljeno, dogovoreno i učinjeno.

Četiri ure popodne i oni se zaputiše državnom cestom prema Ogulinu.

Negdje tamo, pred Žutom Lokvom u Repajinu Klancu uvatila ih noć. Što dalje u noć, a ono sve tamnije. Nema mjesečine.

Istom će Jura, koji je slovio među njima kao najpametniji:

— Ljudi, evo noći. Ovdje je opasno, da mi dalje idemo, pustinja je, nije naseljeno, a znalo se ovdje i državni diližanc orobiti, a kamoli ne će nas. Onaj, ko za tim ide, vidio nas je sigurno juče, gdje onoliko blago ovuda prognašmo, pa nas može iza ovi grmeča gdje dočekati i orobiti.

Nego znate ljudi što! Svratimo mi s državne ceste u ove grmeče, izaberimo lijepu čistinu, pa ćemo na njoj malo prileći, ujutro podraniti i mi smo šale dopodne u Ogulinu.

---

[1] Pretrglije s onu stranu Kapele.

— Bogami si, Jura, pametan! — uskliknut će Frana. — Pamet ti zlata vridi! Slušali smo te vavik, a slušaćemo te dalje.

I tako oni svratiše malo podalje od ceste, nađoše čistinu, založiše svaki pomalo od onog, što je koji u torbi imao i polijegaše na pustu ledinu metnuvši torbu pod glavu.

Razgovor se nije vodio, bar ne glasan, da bi ih mogao odati, već sve onako potihano i najednom utihnu i zadnji šapat u mrkloj ljetnoj noći.

Jura onako ležeć, bio je prvi skraja do Repajina klanca, počeo umovati u sebi i zaključi, da nije baš pametno, što je on prvi skraja, jer ako ko dođe da ih opljačka, on je onda prvi na redu. Vidje da nevalja, što je to učinio, diže se, obađe sve drugove i leže kao posljednji na drugi kraj drugova na onu stranu do Ogulina.

Njegov drug Frana, još nije bio zaspao, vidje što učini Jura, poče i on premišljati, što bi to moglo biti, da se Jura premjesti na drugi kraj.

I domisli se. — Pa će u sebi: »E, moj Jura, ako si Ti pametan, nije ni Frana benast! Dođu li kakvi razbojnici, ne će ni Frana biti prvi, koga će pljačkati!« Premjesti se na drugi kraj do Ogulina i on.

Premještajuć se onako u mraku zape za nogu trećeg druga Mikule, ovaj se probudi, nađe se na kraju, a zna posigurno, da kad su legli, da je bio među srednjima. I on se zlu domisli, pa se i on preseli na drugi kraj.

Tako učini i četvrti i peti i šesti i sedmi i osmi i deveti i deseti.

Što da vam kažem, zora poče pucati a oni se nađoše usred Ogulina.

NA PAROBRODU

Svršili smo pučku školu u Gospiću. Bili smo dobri sudrugovi, tim bolje, što smo bili u istoj ulici i komšije.

Nakon svršene pučke škole naši se putevi počeše razilaziti.

Ja sam pošao na daljnje nauke u gimnaziju, a njih dvojica u zanat. Ivan se posvetio opančariji, a Marko kotlariji.

Ostali smo i dalje dobri drugovi, samo smo se, osobito za vrijeme njihova šegrtovanja, u rjeđe sastajali.

Istom kad su postali kalfe, znali smo se počešće sastati pri igri, lovu, prelu, a i pri čašici vina.

Ja sam poslije svršenih gimnazijskih nauka otišao u Zagreb na sveučilište, a oni ostali i dalje pri svojim majstorima na radu.

Kad bi se na ferije povratio kući, pa se sastali i pozdravili, nije bilo raznim pitanjima ni kraja ni konca.

Pa i razumljivo je to, kad se uzme u obzir, da ti moji drugovi nijesu bili ni koraka dalje od rodnog mjesta.

To moje pričanje o Zagrebu i drugim gradovima, o moru, o parobrodima, o željeznici pobudilo je u njima želju za svijetom i odlučiše, čim više štediti i otići u svijet trbuhom za kruhom.

Po izmaku ferija, ja sam se opet vratio u Zagreb, a oni ostali štedeći i željkujući čim prije u »fremd«.

Slučaj je htio, da smo se slijedeće godine, kad sam se na ferije vraćao kući, našli na parobrodu na Rijeci.

I oni se iz »fremda« vraćaju kući, vidim na njima, nešto neraspoloženi, vjerojatno, da svjetski dojmovi nijesu na njih učinili najbolji utisak.

Dakako, radosno me pozdraviše kao i ja njih, obećah im, doći u njihov razred na razgovor, čim spremim prtljagu u mom razredu. Oni se k'o sirotinja smjestili kod dimnjaka u trećem razredu, a ja dakako kao »gospodin« uzeo kartu prvog razreda.

Istom što sam najbrže smjestio moju prtljagu, sirena dade znak za odlazak i parobrod se poče otiskati od obale.

Pođem mojim prijateljima, al' oni kod dimnjaka, s ostalim Ličanima-putnicima, polegli i hrču sve u šesnajst.

Čudno mi je bilo, da su mogli za to kratko vrijeme onako slatko zahrkati.

Malo zatim dođe kapetan parobroda s »meštromom« pregledati vozne karte i izdati, ako tko još eventualno nije karte kupio.

Od časa do časa čuo se samo »meštromov« glas: »Karte, karte molim!«

Putnici pružaju karte na pregled, neki, koji je nemaju, kupuju.

Kad je »meštromo« s kapetanom sve pregledao, opazi, gdje uz dimnjak leže, spavajuć, još dva putnika, priđe Ivanu i oprezno ga poče buditi govoreć mu: »Karte, karte molim!«

Ivan se trže, protra oči, protegnu se, pa će »meštromu«:

— Šta ćete?

— Karte, karte molim!

— A ha karte! — poče pretraživati džepove, pa će predomislivši se, gurnuti nogom Marka, ali tako nemilosrdno, da je jadni Marko, skočiv iza sna, zaviknuo:

— Ma šta je!?

— Daj gospodi karte! — Ivan će.

Marko se maši sad u jedan džepić od prsluka, sad u drugi, pa u jedan od vanjskih džepova kaputa, pa u drugi, pa u nutarnji džep kaputa, a kapetan i »meštromo« str-

pljivo su čekali, dok nađe karte i samilosno ga gledali, jer ga je Ivan dosta snažno nogom »probudio«.

Ivan je dotle gledao u Marka kao jastreb.

Marko na koncu konca, kad je sve džepove i po drugi put pregledao, ciknu kao izbezumljen:

— Ajme meni, izgubio sam ih!

Ivan ga u taj čas pljusnu, da sam mislio, da će jadnom Marku glava u more odletjeti i viknu na njega:

— Kako si moga' izgubiti, vrag ti srce izvadija, a znaš kolike novce za nji izdadošmo!

Kapetan skoči na Ivana, pa će:

— Šta ga tučete — ne tucite ga više — izubio — izgubio — vrag s njima — manu glavom meštromu i odoše u prvi razred dalje pregledati karte. Marko se uvatio za obraz, pa zuri preko desne »bande« u more, a Ivan otišao na lijevu stranu, pa se zablenuo u krševito stijenje starca Velebita.

I tako se čitavim putem do Karlobaga i ne pogledaše.

Gledao sam sve to i žao mi bijaše i jednog i drugog. Znam, da su uvijek još izmalena živili ko braća, i sad, zbog ovakove sitnice, pade nemilosrdna ćuška, koju je Marko bez reakcije mirno podnio.

Pomišljao sam, da pođem, da ih izmirim, i eventualno, da platim za obojicu vozarinu, nu vidim, da ih niko ne dolazi ponovo tražiti naplatu i smislim, da tu stvar u Bagu među njima uredim i onako imamo od Baga do Gospića dosta vremena, a i birtija za izmirenje.

I napokon dođe i Karlobag, parobrod pristade, mornari baciše na »rivu« most za izlazak, putnici nagnuše izlaziti i dok sam najbrže svoju prtljagu iznio i izašao na obalu — nestalo njih dvojice.

Otputim se do svratišta pok. Tome Pilipića, kad tamo njih dvojica sjeli kod jednog stola, pred njima kila vruće janjetine i litra crnog baškog »tuduma«.

Čujem i da razgovaraju, kao da se između nji nije ništa dogodilo — začudilo me je sve to — pa ću:

— E ljudi moji, i vas dvojica opet dobri?

— A zašto ne bi bili dobri? — Marko će.

— Ma Ivan te lupi onako bez duše, bogami, mislio sam, da će ti glava u more odletiti!

— Ništa zato, barem smo se zabadava vozili! — odvrati Marko, zalažuć slatke zalogaje mrsne janjetine, pogledajuć u Ivana, koji se podsmijava i ništa ne govori, jer je uvalio u usta omašan komad masna bubrežnjaka.

NA LIČKOJ ŽELJEZNICI

Kako Vam je poznato, obećavala se prije rata gradnja ličke željeznice preko 40 godina, a izgradnja odgađala od godine na godinu i nekako prije rata otpoče gradnja. — Radilo se sve u šesnajst. — Puka' glas po Lici, da se gradi, a Ličani izvarani već tolike godine, ne vjeruju u te glasine nikako.

I kod Nikoletine Dimića u birtiji poveo se o tom razgovor.

Sjedi nji nekoliko gospićki kirijaša i pretresaju pitanje gradnje željeznice, piju, puše i pljuckaju i sve otresaju glavom — »da neće od tog' ništa biti, vidićete ljudi, ope' će nas Mađari privariti«.

U to banu u birtiju i poznati predsjednik kirijaša Ivančina. Rado je viđen bio među svima, koji su ga poznavali, jer nije imao dlake na jeziku, a bio je prilično duhovit — pravi lički filozof.

— Okle Ti, Ivančina?! — ozva se više glasova.

— A eto! Stiže sinoć iz Ogulina!

— 'Esil' koga doveza?

— Ma iša' sam po mog Šarfa! — Šarf je bio trgovački putnik, koji godišnje najmanje dvaput obilazio trgovačke mušterije po Lici i postao, a i danas još ostao pravi Ličanin, pa i bolji je od mnogo Ličana, a Ivančina ga uvijek vozio.

— Ima l' kake novice?! — zapitaće ga Matan Šujin.

— Ima, brate! Grade eno od Ogulina do Plaškog željeznicu, nagnalo radnika ka' mravi i eto je k nami samo što nije!

— Ne će to izdobriti za nas kirijaše! — dobaciće stari Šaran.

— Kako? — priupitaše neki.

— Eto tako! Prošvijuče li ona kroz Liku, onda mi kirijaši moremo našu kljusad prodati u Zagreb konjskim mesarima za gulaš!

— A nu! A nu! Moreš ti, po rane Boga, i pogodit' — kimnuše neki zabrinuto glavom, namrštivši čelo!

— Bješte, bene! Đe je još željeznica! A vi tu objesili nosove! Viđećete vi! Ako ona i prošvijuče 'vuda u Dalmaciju, Boga mi se, ne će vratiti više, kak'e smo mi sreće, jer su nas š njom već tolike godine izvarali na sve moguće načine! — Tako im gazda Nikoletina pokuša razvedriti namrštena čela.

— A nu! A nu! — primijetiše neki kirijaši i razgovor pređe na drugo.

Željeznica se gradila i izgradila.

Kako ih je bilo mnogo u Lici, koji je nikada u životu nijesu vidjeli ni naslikanu, gledali su u prvi vlak, koji je prošišao kroz Liku, kao u čudo.

Neki se čudili, kako može ići bez konja, neki opet pametniji znali, da ju goni mašina, al' nijesu mogli doumiti, kako može ić' bez rude i tako bilo ti umovanja na pretek.

Među znatiželjnicima, da vide »željeznicu«, došao ispod Zira u Lovinac na kolodvor i Iso Palavorda. Premda je slovio među svojima kao neki »učevan čovjek«, al' nije ni on nikad vidio željeznice, a kamoli se vozio.

Smogao čojek nešto i novaca, pa će prvi od svoji suseljana da se u »svit« poveze i kupi kartu do Zagreba za 100 dinara.

Uđe u vlak s velikim rešpektom i sjede u prvi kupe dakako treće klase odma do vrata.

Kupe pun. — Svi zamukoše kad vlak krenu, a u srdašce im se uvalio neki strašak, pa čim se vagon malo jače zatrese, a u njima ni kapi krvi.

U to i kondukter uđe.

— Karte, molim, — karte!

I za vraga natrampa na prvog Isu.

— Karte, molim, — karte!

Iso izvadi iz ćemera kartu, pruži je konduktеru, ovaj je ogleda s prednje i zadnje strane i procvika je svojim kliještima za cvikanje.

U taj mah podiže se Iso i pljus konduktera, da je čitav kupe zazvonio.

Kondukter dozva žandara i ovaj će Isi:

— Zašto ti udari konduktera?!

— Ma kako ne ću, gospodine naredniče, kupi eto kartu do Zagreba, dade za nju teško skucani dvista rajnčki i on mi je probi.

LIČKI KALENDAR

Već petu godinu izlazi Lički kalendar i uživa glas jednog od najboljih naših kalendara. Sadržaj im je trajnije vrijednosti, pa se i naknadno potražuju starija godišta. Dobiti se može svako godište osim prvog, uz cijenu od Din 10.—, a poučno-zabavni sadržaj četvrtog godišta može se dobiti uz cijenu od 8 dinara kao »Lički zbornik« u posebnoj knjizi.

Lički je kalendar podesan za dar i za upoznavanje Like i propagandu turizma u Lici i među neličanima.

„LIČKA SLOGA"

jedine ličke novine uopće, za gospodarske, kulturne i druge interese Like i Ličana; izlazi tri put mjesečno; godišnja pretplata Din 40.—, za Ameriku i druge države dvostruko.

Narudžbe se za kalendar i »Ličku Slogu« šalju na adresu: **Zagreb, Primorska ulica 17, II. kat.**

Novac je najbolje slati na broj čekovnog računa 35.108 kod Filijale Poštanske štedionice u Zagrebu; račun glasi na ime i prezime urednika i izdavača.

U pripravi za štampu: **Turistički vodič po Lici.**